

Dede Korkut HİKÂYELERİ

T.C.
MILLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ÖĞRETİM YETİŞTİRME VE GELİŞTİRME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Birleşmiş Milletler
Eğitim, Bilim ve Kültür
Kurumu

UNESCO
Türkiye
Millî Komisyonu

DİRSE HAN OĞLU BOĞAÇ HAN DESTANI

Hanlar Hanı Bayındır Han, yılda bir kez herkesi toplar ve eskilerin toy adını verdikleri büyük bir davet ve eğlence düzenlerdi. Yemekler yenir, türküler söylenir, hikâyeler anlatılırdı.

Günlerden bir gün Bayındır Han, yine büyük bir toy düzenlemeye karar verir. Tüm beyleri de bu toya davet eder. Davet edilen herkes çok heyecanlıdır hatta çocuğu olan beyler yanlarında gelenek ve göreneklerini öğrenebilsinler diye çocuklarını da getirirler. Davetli beylerden biri de Dirse Han'dır ama ne yazık ki Dirse Han'ın ne oğlu vardır ne de kızı. Bayındır Han'ın isteğince oğlu olanlar beyaz otağa, kızı olanlar kızıl otağa, ne oğlu ne kızı olanlar kara otağa yerleşirler. Dirse Han kendi hâline çok üzülür. Yemek bile yemeden kalkıp evine dönmek üzere yola koyulur.

Dirse Han, eve gidince çok sevdiği karısına dert yanar. Ona “Benim güzel yüzlüm, söyle bana: Neden bizim de herkes gibi bir çocuğumuz yok? Bugün çocuğu olan beyleri gördüğümde pek üzuldüm. Ne olurdu, bizim de bir çocuğumuz olaydı?” der. Karısı ona açları doyurmasını, fakirleri giydirmesini, borcu olanın borcunu ödemesini ve Allah'a dua etmesini söyler. Dirse Han karısının tavsiyesine uyar. Tez vakitte en maharetli aşçılara türlü türlü yemekler hazırlatıp büyük bir davet verir. Yiyecek ve içecek o kadar çoktur ki tüm açlar doyar. Davetliler giderken de borcu olanlara borçlarını ödesinler diye birer kese altın verir. Sonra, davete katılan herkesle birlikte Allah'a dua eder.

Günler günleri kovalar. En sonunda bir güz vakti, Dirse Han'ın bir oğlancığı olur. Sevinçle karşılarlar oğlancığı. Yine büyük davetler verirler, açları doyururlar, ihtiyaç sahiplerine yardım ederler, doğumu hep birlikte kutlarlar.

Sevinçli günlerin ardından zaman hızlı geçer, derler. Bir de bakarlar ki Dirse Han'ın oğlu 15 yaşında bir delikanlı!.. O zamanlarda çocuklara doğduklarında hemen ad koymazlardı. Çocuk bir kahramanlık gösterdikten sonra obanın en saygın kişisi olan Dede Korkut gelip ona ad verirdi. Bizim Dirse Han'ın oğlunun da henüz bir kahramanlık yapmadığı için adı yoktur. Adsız oğlan, arkadaşlarıyla gezer durur.

O zamanlarda, yaz aylarında Bayındır Han'ın boğa ve develeri güreşsinler diye serbest bırakılırdı. İşte yine böyle bir yaz gününde bizim adsız oğlan ve arkadaşları güreş alanında toplanıp aşık atarlar. Kim aşığı cuk oturtacak diye heyecanla oynarlarken dünyadan haberleri olmaz. O sırada taş vursa un eden Bayındır Han'ın en güçlü boğası, burnundan soluyarak hızla çocukların üzerine gelmeye başlar. Diğer çocuklar durumu biraz daha önce fark edip etrafa kaçışırlar. Bizim adsız oğlansa son anda boğanın kendisine doğru geldiğini fark eder. “Kaçmaktansa boğayı durdurmayı denerim.” diye düşünür. Boğa, tozu dumana katarak

kendisine doğru öfkeyle koşarken birden elini yumruk yapıp boğanın boynuzları arasına dayar. Boğa, arka ayakları üzerinde sürünerek bir iki adım geriye gider. Bizim Dirse Han'ın oğlancığı vazgeçmez. Ayaklarını yere daha da sağlam basarak yumruğuyla boğayı alnından itmeye devam eder. En sonunda boğa yeterince sersemleyince geri çekilip kuvvetli bir yumruk atar ona. Boğa sersemler ama kısa sürede toparlanıp oğlanın üstüne tekrar yürür. Bizim oğlan, yumruğunu boğanın alnına tekrar dayayıp bu sefer onu güreş alanının girişine kadar sürükler; sonra alnına koyduğu yumruğu birdenbire çekip boğanın tepetaklak yere yuvarlanmasını sağlar. Bunu gören Oğuz beyleri cesareti ve aklından dolayı Dirse Han'ın oğlunu kutlarlar. Gösterdiği bu kahramanlık karşısında kendisine ad vermesi için hemen Dede Korkut'u çağırırlar.

Dede Korkut o zamanların en sevilen müzik aleti olan kopuzunu alıp gelir. Herkesi etrafına toplar. Önce Dirse Han ve oğlunu tebrik eder; sonra da Dirse Han'a, oğluna beylik ile at ve deve vermesini söyler. Adsız oğlana dönerek "Mademki sen bir boğayla baş edebildin, senin adın bundan sonra 'Boğaç' olsun oğlum. Adını ben verdim, yaşını Allah versin." der. Geldiği gibi de atına atlayıp hızla uzaklaşır. O günden sonra bizim adsız oğlanın adı Boğaç olur.

Boğaç, babasına ve büyüklerine karşı son derece saygılı ve yiğit bir çocuktur. Babası ona beylik verdiği için de çok mutludur. Ne var ki bu durumdan memnun olmayanlar da vardır. Babasının en yakınında bulunan kırk yiğit, Boğaç'ı kıskanmaya başlar ve babasına şikâyet eder. Günlerden bir gün Dirse Han, yiğitleri ve Boğaç'ı ava giderler. Av sırasında yiğitleri, Dirse Han'ı oğlunun varlığının kendisi için tehlike oluşturduğuna ikna ederler. Ona oğlunu ormanın derinliklerinde bırakmasını söylerler. Dirse Han ve yiğitleri köylerine geri dönerken Boğaç, iki köpeğiyle ormanda kalakalır. Üstelik yaralıdır. Yorgun ve yaralı bir hâlde koca bir ağacın altına oturur. Tam bayılacakken Hızır, yanında beliriverir. Boğaç'ın yarasını eliyle üç kez sıvazlar; ona yarasını dağ çiçeği ve anne sütüyle temizlemesini, böylece iyileşebileceğini söyler; geldiği gibi de hızla gider.

Biz Hızır ve Boğaç Han'ı bırakalım, haberi oğlunun avdan dönmesini sabırsızlıkla bekleyen anneden verelim. Dirse Han'ın eşi, oğlunun babasıyla dönmediğini görünce çok üzülür. Bir terslik olduğunu anlar ve hemen kırk kız yiğidi yanına alıp Kazılık Ormanı'nda oğlunu aramaya çıkar. Epey bir yol aldıktan sonra Boğaç Han'ın kaybolduğu ormana varırlar. Her biri bir yana dağılarak kırk koldan Boğaç Han'ı aramaya koyulur. En sonunda onu bir ağacın altında yatarken bulurlar. Boğaç, annesini görünce çok sevinir ve olanları ona anlatır. Annesi hemen kız yiğitlerini dağ çiçeği bulmaları için yollar. Az sonra kızlar dağ çiçeğiyle geri dönerler. Çiçeği anne sütüyle karıştırarak bir merhem yaparlar. Annesi bu merhemi

Boğaç'ın yarasına sürer, oğlunu da alıp köye döner ancak Boğaç'ı Dirse Han'a göstermez. Boğaç, kırk gün içinde eski sağlığına kavuşur. Dirse Han'ın hain kırk yiğidinden biri, Boğaç'ın iyileştiğini ve geri döndüğünü görünce hemen diğerlerine haber eder. Kırk hain, bir araya gelerek yeni planlar yapar. Bu sefer de kendilerini cezalandırmasın diye Dirse Han'ı kaçırmaya karar verirler. Ellerini bağlayıp kimse görmeden Dirse Han'ı uzak bir yere götürürler.

Bir süre sonra karısı, Dirse Han'ın yokluğunu fark eder. Hemen oğlu Boğaç'ın yanına gidip durumu anlatır. Boğaç, hemen kendi kırk yiğidini yanına alarak babasını bulmaya gider. Babasının hain yiğitleri Boğaç'ı fark ederler. Onu yakalamak isterler. O sırada oğlunu tanımayan Dirse Han, kendisini kurtarmak isteyen yiğidi merak eder, hainlere kendisine kopuzunu verirlerse o yiğidi getirebileceğini söyler. Onlar da kabul eder. Dirse Han, eline kopuzunu alır ve başlar söylemeye:

“Boynu uzun cins atlar giderse benim gider,
Senin de içinde bineğin varsa söyle bana.
Savaşmadan, vuruşmadan alıvereyim; dön geri.
Ağıllardan on bin koyun gider ise benim gider,
Senin de içindeyse söyle bana.
Savaşmadan, vuruşmadan alıvereyim; dön geri.
Develerden kızıl deve giderse benimki gider,
Senin de içinde deven varsa söyle bana.
Savaşmadan, vuruşmadan alıvereyim; dön geri.
Altın başlı otağlar gider ise benim gider,
Senin de içinde odan varsa söyle bana.
Savaşmadan, vuruşmadan alıvereyim; dön geri.
Ak yüzlü, ela gözlü gelinler gider ise benim gider,
Senin de içinde nişanlın varsa söyle bana.
Savaşmadan, vuruşmadan alıvereyim; dön geri.
Ak sakallı ihtiyarlar giderse benim gider,
Senin de içinde baban varsa söyle bana.
Savaşmadan, vuruşmadan alıvereyim; dön geri.
Benim için geldinse yiğit dön geri.”

Bu sözleri duyan Boğaç, Dirse Han'a şöyle cevap verir:

“Boynu uzun cins atlar seninse

Benim de içinde bineğim var.
Bırakmam seni kırk namerde.
Develerden kızıl deve seninse
Benim de içinde bir devem var.
Bırakmam seni kırk namerde.
Altın başlı otağların giderse
İçinde benim de odam var.
Bırakmam seni kırk namerde.
Ak sakallı ihtiyarların gider ise
Benim de içinde ak sakallı babam var.
Bırakmam seni kırk namerde.”

Boğaç, sözlerini bitirince babasını hain yiğitlerin elinden kurtarır ve birlikte eve dönerler. Boğaç'ın kahramanlığı tüm Oğuz illerinde duyulur. Beyler kendisini tebrik ederler. Olanları Hanlar Hanı Bayındır Han da işitir ve Boğaç'a beylik verir. Boğaç'ın kahramanlıkları dilden dile dolaşır, Dede Korkut'a kadar ulaşır. Dede Korkut gelir ve Boğaç'ı öven şiirler söyler, ona dua eder.

Dedem Korkut der:

“Onlar da bu dünyaya gelip geçti
Kervan gibi kondu göçtü
Onları da ecel aldı yer gizledi
Fâni dünya yine kaldı.
Gelimli gidimli dünya,
Son ucu ölümlü dünya!

Yüce Allah, dost olarak yardım etsin. Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölgelece kaba ağacın kesilmesin. Taşkın akan güzel suyun kurumamasın. Kanatlarının uçları kırılmasın. Koşar iken ak boz atın sendelemesin. Kılıcın keskin olsun. Mızrağın kırılmasın. Ak saçlı ananın yeri uçmak olsun. Ak sakallı babanın yeri uçmak olsun. Hakkın uyandırdığı içindeki ışık hiç sönmesin. Gücü yüce Tanrı, seni kötü insanlara muhtaç eylemesin. Han'ım hey!..”

SALUR KAZAN'IN EVİNİN YAĞMALANMASI DESTANI

Yine günlerden bir gün Hanlar Hanı Bayındır Han'ın damadı Ulaş oğlu Salur Kazan, büyük bir toy veriyordu. Her yer öyle görkemliydi ki bozkıra tam doksan çadır kuruldu, çadırların içlerine el dokuması ipek halılar serildi, süslü tabaklarda yemekler yenildi, altın sürahilerde içecekler ikram edildi. Eskiden beri âdet olduğu üzere de bir süre sonra ava gitmeye karar verildi. Herkes yemek yerken Salur Kazan, bağdaş kurduğu yerden birden doğruldu. Sıçrayıp atına atladı. Yiğitlerine ve misafirlerine de kendisiyle birlikte gelmelerini söyledi. Aruz Koca adlı yiğit önce itiraz etti, giderlerse hasımlarının obalarına zarar verebileceğini düşünerek endişeleniyordu ama oğlu Uruz, üç yüz yiğidiyle birlikte kendisinin yokluğunda obaya göz kulak olacağını söyleyince Salur Kazan ikna oldu. Hep birlikte tozu dumana kata kata ormana doğru ilerlediler. Tüm yurt, arkalarından bakakaldı. Onlar gidedursun, biz haberi kötü niyetli kişilerden verelim.

“Su uyur düşman uyumaz.” derler. Kazan Bey'in yokluğunda da bu böyle olacaktı. O zamanlar iyi ile kötünün karıştığı, casusların her yerde cirit attığı ve Oğuz yurtlarını ele geçirmek için hainlik ettiği zamanlardı. Hasımlar, Salur Kazan'ın yokluğunu fırsat bildiler. “Yiğidin düşmanı çok olur.” derler. Salur Kazan'ın da hasmı çoktu ama içlerinden biri hepsinden daha beterd. Şöklı Melik, her fırsatta Salur Kazan'ı alt etmek isterdi ve her fırsatı da değerlendirirdi. Salur Kazan, ava gider gitmez harekete geçti. Yanına adamlarını alarak gece yarısı sinsice Salur Kazan'ın yurduna saldırdı. Zalim Şöklı Melik ve adamları, Salur Kazan'ın maddi manevi tüm servetini yağmaladılar. Ak pürçekli anacığını, biricik oğlu Uruz'u, güzeller güzeli karısı Burla Hatun'u ve yanındaki kırk güzel kızı yanlarında götürdüler. Salur Kazan'ın giderken yurduna bıraktığı üç yüz yiğidin pek çoğuna, evlere, her yere büyük zarar verdiler. Nice koç yiğitler yok oldu.

Eee, zalime zulüm yeter mi? Yetmez elbet. Şöklı Melik denen kötü insan ve onun adamlarına da yetmedi bunca yaptıkları. Gözlerini bir de Kazan Bey'in on bin koyunluk sürüsüne çevirdiler. Sürdüler atlarını sürüden yana ancak Kazan Bey'in sürüsünün başındaki yiğitler yiğidi Karaçuk Çoban'ı hiç hesaba katmadılar.

Karaçuk Çoban gölgelice bir kaba ağacın altında kepeneginde uyurken bir düş gördü. Bizim yiğitler yiğidi Karaçuk Çoban'a düşünde kötü niyetli kişilerin sürüye doğru geldiği malum oldu. Kan ter içinde uyanan Karaçuk Çoban, hemen kardeşleri Demir Gücü ve Kıyan Gücü'nün yanına gitti. Ağılım kapısını sıkı sıkı kapattılar ve gelen kötü niyetli kişilere karşı kendilerini savunmak için üç farklı yere hazırlık yaptılar. Bir süre sonra uzaktan bir toz bulutunun yaklaştığını fark ettiler. Şöklı Melik ve altı yüz adamı, hızla koyunların bulunduğu yere doğru geliyordu. Belli bir mesafeye gelince duran atlılar, sürüyü kendilerine teslim etmesi için Karaçuk Çoban'a aşağılayıcı laflar söylediler. Baktılar ki Karaçuk dikleniyor, ona eğer koyunları teslim ederse Şöklı Melik'in

kendisine beylik vereceğini söylediler. Beylik vaadiyle onu ikna edeceklerini düşündüler. Karaçuk Çoban'ın kendilerine karşı duracağını ise akıllarından bile geçirmiyorlardı. Bizim yiğitler yığıdı Karaçuk Çoban ise Oğuz ilinin sadık bir eriydi. Hiç bunlara kanar mı? Elbette kanmadı. Onlar daha sözlerini bile bitirmemişken Karaçuk Çoban, düşmanlara karşı mücadeleye başladı. Eee, “Ummadık taş baş yarar.” demişler. Şökli Melik'in askerleri de neye uğradığını şaşırdı. Sağa sola kaçışıp kurtulmayı denediler. Karaçuk Çoban, düşmana karşı saatlerce direndi ve sonunda Şökli Melik'in askerleri koyunları almaktan vazgeçip geri çekildi. Askerler gidip de ortalık sessizleşince Karaçuk Çoban etrafına bakındı. Canından çok sevdiği iki kardeşini de kaybettiğini anladı. Kardeşlerinin zarar görmesine çok üzüldü. İçi yandı. Olduğu yere çöküp bağıra bağıra ağladı. İçinden “Ey Salur Kazan, ölü müsün; diri misin? Bütün bu olup bitenden hiç mi haberin yoktur?” diye geçirdi.

Karaçuk Çoban, dertli dertli orada duradursun, biz haberi Salur Kazan'dan verelim. Yiğitleriyle avda olan Salur Kazan da o gece uykusunda kâbus gördü. Bu düşü, yoldaşı Kara Göne'ye anlattı. Kara Göne, düşü pek de hayra yormadı. Bunun üzerine Salur Kazan, atına atladığı gibi tek başına yurduna doğru hareket etti.

Salur Kazan yurduna geldi ama gördükleri karşısında donakaldı. Ne güzelim karısı ne biricik oğlu ne de yaşlı anası var. Üstelik her yer talan edilmiş. Kazan Bey, kederli kederli etrafına baktı; gördüğü manzara karşısında yere çöktü, o da tıpkı Karaçuk Çoban gibi bağıra bağıra ağladı. Bir süre sonra kendine geldi ve bunu yapanları bulmaya karar verdi. Öfkeyle ülkesine bu zararı verenlere ulaşmak için yola koyuldu. Yolda önce gök yeleli bir kurt çıktı karşısına. O zamanlar kurt, Oğuz ilinde mübarek bir hayvan olarak görülürdü. Bu yüzden Salur Kazan yolda karşılaştığı kurdun kendisine uğur getireceğini düşündü. Biraz daha ilerledikten sonra ayaklarının dibinde bir köpek belirdi. Kazan Bey köpeği kovalamak istedi ama köpek ısrarla ona yanaştı. Atının ayaklarının dibinden ayrılmadı. Hâl böyle olunca Kazan Bey köpeği takip etti. Köpek onu Karaçuk Çoban'ın yanına kadar götürdü. Karaçuk Çoban, olan biten her şeyi anlattı Kazan Bey'e. Kazan Bey duydukları karşısında hiddetlendi. O hiddetle Karaçuk Çoban'a ağır sözler söyledi. Hatta başına gelenlerden dolayı Karaçuk Çoban'ı suçladı. Karaçuk Çoban düşmana karşı birlikte hareket etmelerini önerdiğinde bile Kazan Bey istemedi. Karaçuk Çoban, Kazan ne kadar sinirlenirse sinirlensin, ona sırtını dönmedi. İsrarla sürüyü korumak için yaptıklarını anlattı, kardeşlerini nasıl şehit verdiğini de belirtti. Bunları duyan Kazan Bey, Karaçuk Çoban'a söylediklerinden dolayı utandı.

Kazan Bey ve Karaçuk Çoban, düşmanın üzerine doğru yola çıktılar ama bir süre sonra Kazan Bey tek başına ilerlemek istedi ve yemek yerlerken bir yolunu bulup Karaçuk Çoban'ı ellerinden koca bir ağaca sıkıca bağladı. Kazan Bey çobanın artık onun kendisini takip etmekten vazgeçeceğini düşündü ama yanılmıştı. Karaçuk Çoban'ı yolundan hiçbir şey çeviremezdi.

Kollarının bağı olduğu ağaca asıldı, sarıldı, ağacı çekiştirirdi ve sonunda kökünden sökmeyi başardı. Kazan Bey bir de baktı ki sırtında koca ağaçla birlikte Karaçuk Çoban kendisini takip etmekte. Salur Kazan bu manzara karşısında daha fazla direnemedi ve Karaçuk Çoban'ın ellerini çözüp alnından öptü. Birlikte yola koyuldular.

Onlar yolda gidedursun, biz haberi Şökli Melik cephesinden verelim. Şökli Melik zafer kazandığını düşündüğünden keyifliydi. Askerleriyle birlikte yiyip için eğlenmekteydi hatta Salur Kazan'ın güzeller güzeli karısının kendisine hizmet etmesini istiyordu ama hangisinin onun eşi olduğunu bilmiyordu. Adamlarına emir verdi: “Varın gidin, şu Kazan'ın karısını alıp buraya getirin. Bize sofraya kursun, hizmet etsin.” diye kükredi. Bunu bir şekilde öğrenen boynu uzun, güzeller güzeli Burla Hatun hemen kendisine eşlik eden güzel, ince belli kırk kızın yanına gitti. Onları sıkı sıkı tembihledi. Şökli Melik'in adamları gelip hangisinin Burla Hatun olduğunu sorduklarında hepsi birden “Benim Burla Hatun!” diyeceklerdi. Öyle de yaptılar. Şökli Melik'in adamları ne kadar zorladılarsa da bir türlü hangisinin gerçek Burla Hatun olduğunu bulamadılar. Şökli Melik bu duruma fena hiddetlendi. Sınırından küplere bindi. Adamlarına “Demek bize oyun ederler, çabuk bana Kazan'ın oğlu Uruz'u getirin. Kızların yanına gidin ve eğer Burla Hatun ortaya çıkmazsa oğluna işkence edeceğimi söyleyin. Bakalım, o zaman da böyle oyun edebilecek mi bana?” diye haykırdı. Bunu duyan boynu uzun Burla Hatun çok üzüldü. Oğlu Uruz'un acı çekmesine dayanamazdı ama Uruz da annesinin düşmana hizmet etmesini istemiyordu. Annesine, kendisine her ne olursa olsun kimliğini açıklamaması için yalvardı. Bunun üzerine Burla Hatun çok duygulandı. Kimliğini açık etmedi.

Bir yanda bu insafsızlar Uruz ve Burla Hatun'a zulüm ederken diğer yanda Kazan Bey ve Karaçuk Çoban, Şökli Melik'in olduğu yere yetiştiler. Karaçuk Çoban sapanıyla düşmana doğru harekete geçti. Ortalık, karıştı. Kazan, Şökli Melik'ten yaşlı annesini vermesini istedi ama zalim Şökli Melik, Kazan'a hakaretler ederek annesini vermeyeceğini söyledi. Kazan, iyice sinirlendi. Var gücüyle düşmanın üstüne yürüdü. O sırada olaylardan haberdar olan diğer Oğuz Beyleri Salur Kazan'a yardım etmek için geldiler. Her biri “Yettim Kazan Bey! Ben de senin yanındayım.” diyerek düşmana karşı harekete geçti. Allah'ın izniyle Kazan Bey, Şökli Melik'in elinden yaşlı anacığını; boynu uzun, güzeller güzeli Burla Hatun'u, biricik yiğit oğlu Uruz'u ve onların yanındakileri kurtardı. Malını mülkünü alıp yurduna sağlıklı geri döndü. Büyük bir toy düzenledi. Toy olur da Dede Korkut orada olmaz mı? Elbette Dede Korkut da geldi ve dualar edip şiirler düzdü.

Dedem Korkut der:

“ Hani dediğim bey erenler
Dünya benim diyenler

Ecel aldı yer gizledi
Fâni dünya kime kaldı.
Gelimli gidimli dünya,
Son ucu ölümlü dünya!

Karlı dağların yıkılmasın. Gölgelece kaba ağacın kesilmesin. Taşkın akan güzel suyun kurumamasın. Gücü yüce Tanrı, seni kötü insanlara muhtaç etmesin. Kanatlarının uçları kırılmasın. Koşar iken ak boz atın sendelemesin. Kılıcın keskin olsun. Mızrağın kırılmasın. Ak saçlı ananın yeri uçmak olsun. Ak sakallı babanın yeri uçmak olsun. Yüce Allah, seni arı imandan ayırmasın. ‘Âmin’ diyenler Tanrı’nın yüzünü görsün. Allah’ın verdiği umudun kesilmesin. Derlesin, toplasın; günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa yüzü suyu hürmetine bağışlasın, Han’ım hey!..”

KAM BÜRE’NİN OĞLU BAMSİ BEYREK DESTANI

Yine günlerden bir gün, Hanlar Hanı Bayındır Han, yerinden kalktı ve toy düzenlemeye karar verdi. Uçsuz bucaksız bozkırın ortasında yurt çadırları kurdurdu. Her şey öyle görkemliydi ki sancaklar uzaklardan görülebiliyordu. İç ve Dış Oğuz beyleri, Hanlar Hanı Bayındır Han’ın sohbetine katılabilmek için en uzak illerden bile gelmişlerdi. Altlarına serilmiş binlerce ipek halının üstünde tek tek yerlerini alıyorlardı. Bayındır Han’ın sağ ve sol yanında görkemli beyler oturmaktaydı. Bu toya Bay Büre Bey de katılmıştı. Bayındır Han’ın yanındaki görkemli beyleri görünce birden dizlerine vura vura ağlamaya başladı. Gözyaşları çatlak bozkır toprağını ıslatana kadar ağladı. Bunu gören Bayındır Han’ın damadı Salur Kazan, Bay Büre Bey’in yanına gitti.

– Bre Bay Büre, niye ağlarsın? Derdin nedir, dedi.

Bay Büre Bey gözleri dolu dolu baktı Salur Kazan’a ve şöyle dedi:

– Beyim! Baksana, her beyin aslan gibi çocuğu var. Benimse bu dünyadan göçtüğümde yerimi yurdumu, ilimi, ilmimi bırakabileceğim bir çocuğum yoktur. Ben ağlamayayım da kimler ağlasın?

Bu sözleri duyan Salur Kazan, yerinden doğruldu ve diğer beylerden Bay Büre Bey için dua etmelerini istedi. Duaları da bedduaları da gerçekleşen ulu Oğuz beyleri ayaklandılar. Ellerini açıp Bay Büre’ye bir çocuk vermesi için dua ettiler. O sırada orada bulunan Bay Biçen Bey de kızının olmadığını söyledi, beyler tekrar ellerini açıp dua ettiler. İki Bey, eğer çocukları olursa ve bu çocukların da biri erkek, biri kız olursa onları birbirleriyle evlendirmek istediklerini herkesin önünde duyurdular.

Aradan aylar geçti. Bay Büre Bey’in bir oğlu, Bay Biçen Bey’in ise bir kızı oldu. Dünyalar onların oldu. Hatta Bay Büre Bey, uzak diyarlara giden bezirgânlara dünyayı dolaşıp oğlu büyüyene kadar onun için en güzel hediyeleri getirmelerini söyledi. Bezirgânlar yollara düştü, yürüdü, yürüdü ve en sonunda İstanbul’a ulaştı. Burada Bay Büre Bey’in oğlu için bir boz aygır, bir yay ve bir de kürz aldılar. Sonra günler, aylar hatta yıllar sürecek geri dönüş yolculuklarına başladılar.

Eee, “Bezirgânlar yavaş, yıllar hızlı gider.” derler. Bezirgânlar gidip dönünceye kadar Bay Büre Bey’in kıymetli oğlu, tam on beş yaşına girdi ancak Oğuz töresi gereği, yiğit mi yiğit, yakışıklı mı yakışıklı bu oğlanın henüz adı konmamıştı. Ad alması, bir kahramanlık göstermesine bağlıydı. Oğlan da artık bir kahramanlık yapıp ad almak istiyordu. Bu yüzden atına atladığı gibi uzaklara doğru yola çıktı. Yolda gece inince babasının atlarının bulunduğu tavlada konakladı. Oğlan orada konaklayadursun, biz haberi bezirgânlardan verelim. Artık dönüş yolunun sonuna gelen bezirgânlar da o geceyi Kara Derbent Geçidi’nin başında geçirmeye karar verdiler ama “Su uyur, düşman uymaz.” diye boşa dememişler. Oğuz ilinin düşmanları yine işe koyuldu.

Bezirgânların mallarına zarar verdiler ve bezirgânları kendi yanlarına kattılar. Aralarından yalnızca en genç olanı kaçmayı başardı. Kaçıp Bay Büre Bey'in tavlmasına erişti. Orada olanları Bay Büre Bey'in yiğit oğluna anlatınca oğlan hemen kırk adamını da yanına alarak kervancıları kurtarmak üzere yola çıktı. Oğlan, bezirgânların yanına ulaştığında düşmanın bezirganların mallarını paylaştığını görünce hemen üzerlerine yürüdü ve bezirgânları düşmandan kurtardı. Adamlar canlarını kurtaran bu yiğidi ödüllendirmek istediler. Ona ne isterse alabileceğini söylediklerinde bizim oğlan; boz aygırı, yayı ve gürzü istedi ama bezirgânlar bunları beyin oğluna hediye olarak götürdüklerini söyleyerek vermediler. Bizim oğlan hiç renk vermedi. Helalleşip ayrıldılar.

Bezirgânlar o yandan, bizim oğlan bu yandan birbirlerini görmeden Bay Büre Bey'in otağına vardılar. Bezirgânlar, Bay Büre Bey'in yanına girdiklerinde karşılarında kendilerini kurtaran oğlanı görünce şaşırıldılar. Bay Büre Bey'e oğlunun ne kadar yiğit olduğunu anlattılar. Bunun üzerine Bay Büre Bey, oğlunun ad alması gerektiğini anladı ve hemen bir toy düzenlemeye karar verdi. Toya hem bütün Oğuz beylerini hem de Dede Korkut'u çağırdı. Dede Korkut, toyda "Bu yiğit oğlanın adı Bamsı Beyrek olsun." dediğinde tüm beyler ellerini açıp dua ettiler. Dede Korkut "Adı, kendine kutlu olsun bu yiğidin." deyip toydan ayrıldı. Beyler de hep birlikte gezintiye çıkıp bu adı kutlamaya karar verdiler.

Bamsı Beyrek, ad almanın heyecanıyla gezintide herkesten öne çıktı. Bir anda güzel bir geyik çıktı karşısına, onu yakalamak istedi ve takip etti. Geyik gitti, Beyrek kovaladı. Geyik kaçtı, Beyrek koştu ama bir türlü geyiği yakalayamadı. En sonunda geyik onu yemyeşil kırların arasında bir gelincik gibi duran kırmızı çadırın yanına getirdi. Beyrek, merakla çadıra yaklaştı. Çadır Banu Çiçek'e yani Bay Biçen Bey'in güzeller güzeli kızına aitti. Tabii, Beyrek ne bilsin o çadırda daha doğmadan babasının kendisini nişanladığı güzelin olduğunu? Aynı şekilde Banu Çiçek de çadırına bakan bu yiğidin kim olduğunu merak etti ve öğrenmek istedi. O sırada çadırdan bir kadın çıktı. Bu kadın, Kısırca yengeydi. Beyrek ondan bu çadırın sahibinin Banu Çiçek olduğunu öğrendi. Heyecandan eli ayağına dolaştı ve orayı terk etmeye yöneldi. Tam o sırada çadırın önüne güzeller güzeli Banu Çiçek çıktı ama tanınmamak için yüzünü örttü. Beyrek'e yaklaştı ve ona kim olduğunu sordu. Beyrek, Banu Çiçek'i tanımadı ve ona Banu Çiçek'i görmek istediğini söyledi. Kız, Banu Çiçek'in ancak kendisiyle at yarışı yapıp güreşip ok attıktan sonra yenerse kendisiyle görüşebileceğini ilettiler. Beyrek kabul etti ve öyle de yaptılar. Önce yarıştılar, sonra ok attılar ve en sonunda da güreştiler. Beyrek yarışta ve ok atımında kızı geçti. Güreşirken uzun uzadıya mücadele ettiler ama en sonunda Beyrek bu yarışta da kazandı. Güreştiği kızın Banu Çiçek olduğunu öğrenen Beyrek, bir ara durumu fırsat bilip kızın parmağına bir de yüzük takıverdi. Ardından da kıza geri döneceğini söyleyerek babası Bay Büre'nin yanına doğru atını sürdü.

Beyrek, babasının yanına gider gitmez heyecanla Banu Çiçek'le karşılaştığını ve onunla evlenmek istediğini söyledi. O ana kadar yüzü gülen babasının yüzünü bulutlar kapladı. Endişeli bir ifadeyle oğluna şöyle dedi:

– Ey oğul iyi dersin de Banu Çiçek'in deli dolu bir ağabeyi vardır. Derler ki her kim kız kardeşiyle evlenmek isterse o yiğidin başına bin bir bela açar.

Babasının sözleri üzerine Beyrek endişelendi. Diğer beylere de durumu anlattılar. İşin içinden kendi başlarına çıkamayacaklarını anlayınca Dede Korkut'a başvurular. Dede Korkut'tan, ağabeyi Deli Karçar'dan Banu Çiçek'i Beyrek'e istemesini rica ettiler. Dede Korkut sakalını sıvazlayıp düşündükten sonra kabul etti ancak Bayındır Han'ın en hızlı koşan cins atlarından ikisini kendisine vermelerini istedi. Oğuz beyleri Dede Korkut'un istediklerini yerine getirirdiler. Dede Korkut atlarla beraber uzaklaştı. Oğuz beylerini obada merak içinde bırakalım da biz haberi Dede Korkut ve Deli Karçar'dan verelim.

Dede Korkut, adamlarıyla birlikte uzak ve sapa bir yerde oturup eğlenen Deli Karçar'ın yanına gitti. Deli Karçar, Dede Korkut'u önce iyi karşıladı ancak Dede Korkut, Allah'ın emri, peygamberin kavliyle Banu Çiçek'i Bamsı Beyrek'e istediğini söylediğinde delirmiş gibi yerinden fırladı. “Olmaz öyle şey!” diyerek ayağa kalkınca Dede Korkut, atlardan birine atladığı gibi oradan uzaklaştı. Tabii Deli Karçar'da ardından gitti. Dede Korkut bir o ata, bir bu ata atlayarak Deli Karçar'dan kurtulmak istediye de başaramadı. Sonunda Deli Karçar, Dede Korkut'u yakaladı. O sırada ağız dualı Dede Korkut bir dua etti ve Deli Karçar'ın bir eli yukarıda asılı kaldı. O kadar komik görünüyordu ki rezil olmaktan korktu ve Dede Korkut'a kendisini düzeltmesi için yalvarmaya başladı. Hatta kendisini düzeltirse kız kardeşini Beyrek'e vereceğini söyledi. Bunun üzerine Dede Korkut tekrar dua etti ve Deli Karçar'ın eli düzeldi ama “Huylu huyundan vazgeçer mi? Geçmez.” derler. Deli Karçar da huyundan suyundan vazgeçemedi tabii. Kız kardeşi karşılığında Dede Korkut'tan hiç dişi deve görmemiş bin erkek deve, hiç kısrak görmemiş bin aygır, hiç koyun görmemiş bin koç, kuyruğu ve kulakları olmayan bin köpek ve bin tane de pire istedi.

Dede Korkut bu, bulunmayacak olanı bulur, yapılmaz deneni yapar elbet. Hemen Deli Karçar'ın istediklerini bulup yel hızıyla getirdi. Deli Karçar; develeri, atları, koyunları, köpekleri görünce memnun oldu önce ama baktı ki pireler yok; hiddetle sordu “Nerede pirelerim?” diye. Dede Korkut ona pirelerin insanlara zarar verebileceğini, bu nedenle yanında getirmediğini söyleyerek onu bir ağılın yanına götürdü. “İşte, içeride pirelerin; gir de kendi gözünle gör.” dedi. Karçar ağıldan içeri girer girmez Dede Korkut kapıyı kapatıverdi. Eee, içeride pirelerle kalan Karçar başladı tepinmeye, Dede Korkut'a ağlayıp yalvarmaya. Pireler Karçar'ın her yanını ısırıyor, onu deli gibi kaşıyordu. Bir süre böyle bekledikten sonra Dede Korkut, kapıyı açtı. Karçar hemen suya

atlayarak üstündeki pirelerden kurtuldu. Başına gelenlerden sonra Dede Korkut'u alt edemeyeceğini anlayan Karçar, kız kardeşini Beyrek'e vermeyi kabul etti.

Dede Korkut, bu müjdeli haberi verir vermez o günün âdetleri gereğince Beyrek yayını gerdi ve oku fırlattı. Okun düştüğü yere Banu Çiçek'le birlikte yaşayacakları evi yaptırdı. Ardından büyük bir davet verildi. Tüm Oğuz beyleri bu görkemli düğüne katılabilmek için en güzel kıyafetlerini giydiler, en görkemli hediyelerini getirdiler. Beyrek de Banu Çiçek'in hediyesi olan kırmızı kaftanı giydi, arkadaşları ve yoldaşlarıyla eğleniyordu. Eee, ne demiştik? Su uyur, düşman uyumaz. Beyrek ve arkadaşları eğlenedursun, casuslar hemen Banu Çiçek'te gözü olan Bayburt Kalesi'nin beyine haber uçurdular. Banu Çiçek ve Bamsı Beyrek'in evleneceklerini işiten kötü niyetli adam, plan yapmaya başladı. Yanına 700 askerini alıp Beyrek ve yoldaşlarına zarar verdi ve 39 yiğidiyle birlikte Beyrek'i zorla kendi kalesine götürdü.

Düğün telaşından kimse fark etmedi Beyrek ve yiğitlerinin yokluğunu, ancak sabah olduğunda Beyrek'in ailesi durumun farkında vardı. Hepsinin içini kara bir hüznün kapladı. Ak elbiselerini çıkartıp karaları giydiler. Durumu haber alan Banu Çiçek de çok üzüldü. Ağladı, inledi, o da kara elbiseler giydi. Banu Çiçek ve o ilde yaşayanlar Beyrek'in ardından derin bir yasa büründüler. Doğa âdeti küstü. Çiçekler açmaz, koyunlar kuzulamaz oldu. Dereler akamaz, yıldızlar görünmez oldu. Beyrek gittiğinden beri o yurda bahar hiç gelmedi.

Böylece aradan tam on altı yıl geçti. Bu sürede Beyrek'le ilgili tek bir ses ya da tek bir söz duyulmadı. Kimse Beyrek'ten haber getirmedi. Günlerden bir gün Deli Karçar, Hanlar Hanı Bayındır Han'ın yanına gitti ve her kim Beyrek'in yaşamadığına dair haber getirirse kız kardeşi ile onun evlenmesine izin vereceğini söyledi. Bu sözleri, Yalancı oğlu Yaltacık duydu. Duyar durmaz da Bayındır Han'a Beyrek'ten haber getireceğini söyledi ve hain planını uygulamak için yola koyuldu. Çok eskiden Beyrek'in kendisine verdiği bir gömleği kirleterek Bayındır Han'ın yanına gitti ve üzülmüş taklidi yaparak ona Beyrek'in yaşamadığını söyledi. Gömleği tanıyan Oğuz beyleri ve Banu Çiçek, Yalancı oğlu Yaltacık'a inandılar. Banu Çiçek bir kez daha saçını başını yolarak ağladı. Gözyaşları sel olup derelere karıştı ama tüm bunlar zavallı kızın Yalancı oğlu Yaltacık'la nişanlanmasını engelleyemedi. Ah etti, vah etti, "Evlenmem asla!" dedi ama kimseye dinletemedi. Beyrek'in öldüğüne herkes inandı da babası, oğlunun öldüğüne inanmadı. Bezirgânlarına oğlunu bulmalarını söyledi. Bezirgânlar atlandılar ve Bayburt Hisarı'nın yolunu tuttular.

Bezirgânlar Bayburt Hisarı'na vardıklarında Beyrek'i kopuz çalarken buldular. Beyrek bezirgânları tanıyıp memleketinde neler olup bittiğini öğrendi. Banu Çiçek'in zorla başkasıyla nişanlanacağını duyunca deliye döndü. Ne yapıp edip Bayburt Hisarı'ndan kaçmaya karar verdi. Öyle de yaptı. Çok kıymetli atı, kaçarken ona yardım etti. Beyrek boz aygırına bindiği gibi memleketine geldi. Gelir gelmez de eline kopuzunu alıp düğünün yapıldığı yere bir âşik kılığında

gitti. Oğuz töresi gereği düğünde ok atıp eğlenen Yalancı oğlu Yaltacık'la dalga geçti ve âşığı sinirlendirdi. Ona oku uzatıp maharetini göstermesini istedi. Beyrek yayı öyle güçlü gerdi ki yay ikiye bölündü. Bunun üzerine Yaltacık, deli ozana Beyrek'in yayını getirmelerini söyledi. Onlar da getirdiler. Deli ozan yani Beyrek hedefi tam ortasından vurunca Oğuz beyleri alkışladılar. Beyrek'in bu yiğitliği, Kazan Bey'in hoşuna gitti. "Bu deli ozan ne isterse yapın." dedi.

Bunun üzerine Beyrek önce bir güzel karnını doyurdu, sonra da düğünde eğlenen kadınların yanına gitmek istediğini söyledi. Kabul ettiler. Böylece deli ozan kılığındaki Beyrek, Banu Çiçek'in yanına gitmeyi başardı. Beyrek, Banu Çiçek'in elinde kendi verdiği yüzüğü görünce dayanamayıp kimliğini ona açıkladı. Önce inanmak istemeyen Banu Çiçek, Beyrek ona yalnızca ikisinin bildiği şeyleri anlatınca sevdiğini tanıdı ve sevinçten deliye döndü. Hemen birlikte Beyrek'in anne ve babasına müjde vermeye gittiler. Anne ve babası da Beyrek'i karşılarında görünce boynuna sarıldılar. Her şey açığa çıkınca Yalancı oğlu Yaltacık, önce kaçmaya yeltendi ama kaçamadı. Yakalanınca da mahcup olarak af diledi. "Yiğitler ulu yürekli olur." derler, bu yüzden Beyrek de Yaltacık'ı affetti.

Bir süre sonra da Beyrek ve Banu Çiçek yeniden evlendiler. Hatta onlarla birlikte Beyrek'in 39 yiğidi de evlendi. Büyük bir toy düzenlendi. Toy olur da Dede Korkut gelmez mi? Elbet o da geldi. Eline kopuzunu alıp Beyrek için dua etti.

Dedem Korkut der:

"Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölgeli kaba ağacın kesilmesin. Ak sakallı babanın yeri uçmak olsun. Ak pürçekli ananın yeri uçmak olsun. Oğul ile kardeşten ayırmasın. Ölüm zamanı arı imandan ayırmasın. Tanrı'nın yüzünü görsün. Derlesin, toplansın; Allah günahlarınızı adı güzel Muhammed Mustafa 'nın yüzü suyu hürmetine bağışlasın."

KAZAN BEY OĞLU URUZ BEY'İN TUTSAK EDİLMESİ DESTANI

Günlerden bir gün Ulaş oğlu Kazan Bey, büyük büyük çadırlar kurdurup beyleri davet etti. Çadırların içine ipek halılar yayıp oğlu Uruz, kardeşi Kara Göne ve dayısı Aruz'la birlikte eğlendi ama Kazan Bey'in içinde o güne dek kimselere demediği bir hüznü vardı. Oğlu Uruz'la göz göze geldiğinde ağlamaklı oluyordu. Uruz, bu duruma bir anlam veremiyordu. Babasına üzüntüsünün nedenini sordu, anlatmazsa da çekip gideceğini söyledi. Babası da herkesin defalarca zafer kazandığını ama biricik oğlunun on altı yaşında olmasına rağmen henüz hiçbir zaferi olmadığını söyledi. Yarın bir gün, kendisinden sonra, zafer kazanmamış birine kimsenin güvenmeyeceğini; bu durumun kendisini kahrettiğini anlattı. Babasının ağzından bunları işiten Uruz, çok üzüldü hatta babasına biraz da içerledi. Babasının karşısına dikilip kendisini şimdiye kadar hiçbir savaşa götürmediğini, o yüzden de zafer kazanamadığını söyledi. Ona “Oğul mu babadan öğrenir yoksa baba mı oğuldan?” diye sordu. Babasından kendisini düşman karşısına çıkarmasını istedi.

Oğlu bu kadar içerleyince Kazan Bey dayanamadı ve Uruz'u yanına alıp onlara karşı olan ilin sınırına götürdü. Kazan Bey yanına üç yüz yiğidini, Uruz da kırk yiğidini aldı. Yola koyuldular. Epey bir süre talim yaptılar, gezindiler. Sonunda yorulup çadırlarını kurup dinlenmeye geçtiler. Eee, “Su uyur, düşman uyumaz.” derler ya hani. Öyle de oldu. Karşı tarafın casusları bunların uyduğunu görür de boş durur mu hiç? Durmadılar elbette. Hemen gidip kendi beylerine haber ettiler. Sabaha karşı düşmanın beyi tam on altı bin atlı adamıyla Kazan Bey'in çadır kurduğu yere geldi; onun ve adamlarının etrafını sarıverdi. Durumu fark eden Kazan Bey, adamlarına hazırlanmalarını söyledi. Bu sırada oğlu Uruz da mücadele etmek istediğini söyledi ama babasını ikna edemedi. Sonunda babasının isteği üzerine kırk yiğidini alıp yüksek bir tepeden olan biteni izlemeye koyuldu.

Uruz, yüksek bir yerden olan biteni izleyedursun, biz haberi Kazan Bey'den verelim. Kazan Bey, düşmanın karşısına çıkmadan evvel Allah'a dua edip iki rekât namaz kıldı. Sonra salavat getirip atını düşmanın üzerine sürdü. Çok çetin bir mücadele oldu. O sırada yüksek tepeden olan biteni izleyen Uruz da babasının sözüne karşı gelip yiğitleriyle birlikte mücadeleye katıldı. O da yiğitçe kötülere karşı koymaya başladı lakin düşman tecrübeliydi. Epeyce mücadele ettikten sonra Uruz'u etkisiz hâle getirmeyi başardılar ve zorlukla kendi illerine götürdüler. Bir süre sonra Kazan Bey, oğlunun bulunduğu yüksek tepeye çıktı; baktı ki oğlu yok. Kendi kendine oğlunun dayanamayıp korkarak kaçtığını düşündü ve o da atını evine doğru sürdü. Yurduna döndüğünde, Kazan Bey'i eşi Burla Hatun karşıladı. Yanında Uruz'u göremeyince de ana yüreği cız etti ve hemen Kazan'a oğlunu sordu. Aklının içinde

bin bir kara düşünce dolandı. Yüreğine bıçaklar saplandı. Yana döne oğluna bakındı ama biricik oğulları yoktu. Bunun üzerine Kazan Bey de oğlunun dönmediğini fark etti. Onun da içi karalar bağladı. Burla Hatun'dan oğullarını bulmak için kendisine yedi gün süre vermesini söyledi. Derhâl atlandı ve yiğitleriyle birlikte gece gündüz at bindiler. Nihayetinde daha önce konakladıkları yere vardılar. Orada Uruz'un kırk yiğidine ve atlarına zarar verildiğini gördüler fakat Uruz, aralarında yoktu. Bunu gören Kazan Bey, oğlunun karşı tarafın elinde olduğunu anladı. Hemen düşmanın izini sürüp yurduna vardı. Oğlu düşman ili olan Kanlı Kara Derbent Kalesi'ndeydi. Oraya doğru yollandı. Vardığında, Uruz'u kale kapısında çoban kepeneğine sarılmış yatıyor hâlde buldu. Kötü düşünceli bu insanlar, gelen geçenden Uruz'un üstüne basmalarını istiyordu. Kazan Bey'in oğlunu kurtarmaya geldiği tez vakitte işitildi. Kötü bu, boş durur mu? Durmadı elbette, hemen atlandılar, zırhlандılar ve Kazan Bey'i de etkisiz hâle getirmek için bir yol aramaya başladılar. Babasını da esir etmek istediklerini duyan Uruz, Kazan Bey'e yanına gelmemesi ve dönmesi için seslendi fakat elbette Kazan Bey, Uruz'u dinlemedi ve arı suyla abdest alıp dualar ederek karşı tarafın üstüne yürüdü. Üç saat boyunca düşmanı alt etmeye çalıştı. Çok uğraştı ama başaramadı. Hatta o sırada gözü zarar gördü ve yere düştü.

Biz onları orada bırakalım ve bakalım oğlu ile kocası gidip de dönmeyen Burla Hatun ne yapar? Burla Hatun, bu koskoca han kızı, yerinde durur mu? Durmadı elbet. Hemen yanına kırk kız yiğidini alarak kocası Kazan ve oğlu Uruz'un ardına düştü. İz süre süre ilerledi. Sonunda kocası Kazan'ı yaralı bir hâlde buldu. Kazan Bey, eşini hemen tanıyamadı. Burla Hatun bu duruma çok üzüldü. Kazan'ı kendisini tanınması ve kalkması için cesaretlendirdi.

Onlar orda duradursun, biz haberi diğer Oğuz beylerinden verelim. Diğer beyler de Kazan'ın başına gelenleri duyunca yerlerinde duramadılar ve hemen atlarına atlayıp düşman iline geldiler. Aralarında kimler yoktu ki?.. Hemen hemen tüm Oğuz beyleri iyi günde olduğu gibi kötü günde de Kazan Bey'i yalnız bırakmadılar. Hep birlikte arı suyla abdest alıp dua ettikten sonra karşı tarafın üstüne yürüdüler. Kazan Bey ile oğlu Uruz'u kötülerin elinden çekip aldılar. Mücadeleden elde ettikleri malları da kendi aralarında pay ettiler.

Yurtlarına döndüklerinde Kazan Bey, yedi gün yedi gece toy düzenledi. Eee tabii, toy olur da Dedem Korkut olmaz mı? O da geldi. Oğuz beylerine öğüt verdi, dua etti. Onlara namerde muhtaç olmadan birlik olmanın öneminden söz etti ve eline kopuzunu alıp çaldı söyledi.

Dedem Korkut der:

“Şimdi nerde o dediğim bey erenler

Dünya benim diyenler

Ecel aldı, yer gizledi
Fâni dünya kime kaldı
Gelimli gidimli dünya
Son ucu ölümlü dünya

Yerli kara dağın yıkılmasın. Gölgelece ulu ağacın kesilmesin. Coşku akan güzel suyun kurumasın. Kanatlarının ucu kırılmasın. Yüce Tanrı seni kötü insanlara muhtaç etmesin. Koşarken atın sendelemesin. Kılıcın körelmesin. Kadir Allah'ın verdiği umudun tükenmesin. Allah arı imandan ayırmasın. Ak alında beş kelime dua kıldık, kabul olsun. Derlesin, toplansın; günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa'nın yüzü suyu hürmetine bağışlasın, Han'ım hey!..

ÖĞRETİM YATIRIMI VE GELİŞTİRME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

T.C.
MILLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

DUHA KOCA OĞLU DELİ DUMRUL DESTANI

Bir gün Duha Koca oğlu Deli Dumrul, hiç de gerekli olmayan bir yere bir köprü yapmaya karar verdi. Oradan gelip geçen insanlar, bu köprüyü kullanmak zorunda kaldı. Köprüden geçenlerden otuz üç lira alan Deli Dumrul, para vermek istemeyenlere de kötü davranır; “Benden deli, benden güçlüsü varsa karşıma çıksın. Yoksa da herkes bu köprüden geçsin.” diye bağırp dururdu.

Günlerden bir gün, Deli Dumrul’un köprüsünün yanına birkaç aile ev yaptı. Orada güzelce geçinip giderlerken içlerinden bir delikanlı hastalanıp hayatını kaybetti. Delikanlının yakınları onun ölümüne o kadar üzdüler ki ellerini göğüslerine vura vura bağırp ağlamaya başladılar. Ağlaşma seslerini duyan Deli Dumrul hışımla ailenin yanına gelip:

– Benim köprümün yakınında niye gürültü yapıyorsunuz, diye bağırdı.

İçlerinden biri:

– Gencecik bir yiğidimiz vardı. Azrail onun canını aldı, tuttu götürdü onu, diye cevap verdi.

Deli Dumrul bu duruma çok sinirlenerek hiddetle bağırdı:

– Azrail kim ki benim köprümün yakınındaki bir yiğidin canını alabiliyor? Allah’ım, bana Azrail’i göster de onunla mücadele edeyim. Yiğitlerin canını kurtarayım. Bir daha kimsenin canını almasın!

Dumrul’un duası duyuldu elbet ancak bu sözler hiç de hoş gidecek türden değildi. “Deli Dumrul denen kul, kendini ne sanır da benim birliğime şükredeceğine benim yarattığım topraklarda kendince böbürlenir? Mademki böbürlendi; Azrail görünsün Deli Dumrul’un gözüne, sarartsın benzini de anlasın kim olduğumu.” dedi Yüce Allah.

Deli Dumrul, kırk yiğitle oturmuş yemek yerken Azrail birdenbire ortaya çıkıverdi. Azrail’i görebilen tek kişi Deli Dumrul’du; eli ayağı titremeye başladı, beti benzi sarardı, gözlerinin içini karanlık bastı. Deli Dumrul korkuyla:

– Kimse görmezken gördüm seni. Görmez oldu gözlerim. Tutmaz oldu ellerim. Canım, içim titredi. Bardak elimden yuvarlanıp gitti. Ağzım buz, kemiklerim tuz oldu. Gözlerinde feri olmayan, sakalı ağarmış bir ihtiyarsın. Kötü şeyler yapmadan sana, tanı kendini. Söyle bana kimsin sen?

Azrail hiddetle:

– Deli Dumrul!.. Gözümün fersiz görüldüğüne bakma, güzel gözlü nicelerinin canını aldım ben. Sakalımın ağardığına bakma. Ak sakal, kara sakal fark etmez; nice yiğitlerin canını aldım ben. “Azrail gözüme görünse de bir mücadele etsem, onunla...” diyordun. “Yiğitlerin canını kurtarırım.” diyordun. Kendince böbürlenip bağıryordun. Şimdi senin canını almaya geldim. Kolayca canını bana verecek misin yoksa benimle mücadele mi edeceksin, dedi.

Deli Dumrul:

– Demek onca yiğidin canını alan Azrail sensin! Madem öyle, seni yok edeyim de yiğitlerin canını kurtarayım, diyerek Azrail’ e doğru kılıcını savuruverdi.

Azrail bu. Kılıç işler mi? Azrail hızla dönüşüverdi bir güvercine, uçup gitti pencereden. Bu durum, Dumrul’un çok hoşuna gitti. “Azrail benden öyle korktu ki hızla güvercin oldu da şu daracık pencereden kaçıp gitti, canını zor kurtardı. Madem güvercin oldu gitti, onu bir doğanın karşısına çıkarmazsam bana da Deli Dumrul demesinler.” diye mırıldandı. Hızla atına binen Dumrul, eline aldığı doğanı uçurdu. Doğan, birkaç güvercin bulup yakaladıysa da bunların hiçbiri Azrail değildi. Deli Dumrul çaresizce evine dönerken Azrail, Dumrul’un atına göründü. At öyle bir ürktü ki Deli Dumrul’u üzerinden atıverdi. Azrail de yere düşen Dumrul’un göğsüne basıverdi.

Deli Dumrul endişeyle:

– Aman Azrail!.. Allah’ın birliğini, büyüklüğünü bilmeyen yok. Ben seni tanıımıyordum. Hırsız gibi gelip canlar alıp gittiğini bilmiyordum. Kendimde değildim seninle konuşurken. Ne dediğimi bilmiyordum. Affet beni, alma canımı, yalvarırım, dedi.

Azrail:

– Bana yalvaracağına seni yaradana yalvar. Allah Teala’ya yalvar. Ben emir kuluyum, dedi.

Dumrul:

– Canı veren de alan da Allah Teala’dır. Doğru mu?

Azrail:

– Evet.

Dumrul:

– O zaman sen ne duruyorsun karşımda? Allah Teala ile arama girme. Çık git buradan, ben Yaradan’la konuşayım, dedi. Ardından başını kaldırıp:

– Yücelerden yüce Yaradan. Seni ne cahiller gökte aradı, ne cahiller yerde istedi. Sen ki sana inananların kalbindesin. Ya Rabb’im, benim canımı alacaksan da sen al! Azrail’e bırakma.

Bunun üzerine Allah Teala Azrail’e buyurdu, Azrail de Deli Dumrul’a dönerek:

– Allah Teala emir verdi. Senin canımı almayacağım ama bunun karşılığında bana verecek bir can bulmalısın, dedi.

Deli Dumrul telaşla:

– İyi de yerime nasıl can bulayım ki? Annem ve babam dışında kimim kimsem yoktur. Onlar da yaşlı, hasta kimseler. Belki razı olurlar, gidip sorayım, demiş.

Deli Dumrul atına binip hızla babasının yanına geldi. Elini öperek:

– Babam, canım babam! Bilsen başımdan neler geçti. Kötü şeyler söyledim. Hak Teala'yı kızdırdım. O da Azrail'i gönderdi. Ya benim canımı ya da yerime başka bir canı alacak. Sen benim için canını verir misin yoksa arkamdan “Dumrul’um!..” diye ağlar mısın?

Babası üzgün gözlerle:

– Dumrul, oğlum!.. Seni çok seviyorum. Senin için her şeyi yaparım ama canımı veremem, dedi.

Bu sözlerin üzerine Deli Dumrul, annesine sordu:

– Anacığım, benim için Azrail'e canını verir misin yoksa arkamdan ağlayıp dövünür müsün?

Annesi:

– Dokuz ay seni karnımda taşıdım; yemedim, yedirdim; içmedim, içirdim ama dünya tatlı, can aziz oğlum. Canımı veremem, dedi.

Tam bu sırada Azrail, Deli Dumrul'un canını almaya geldi. Dumrul heyecanla Azrail'e:

– Dur, alma canımı, bekle. Benim bir eşim, iki de oğlum var. Çocuklarımin anası ile konuşup helalleşeyim, ondan sonra al canımı, dedi.

Atını sürüp çocuklarının, eşinin yanına gitti. Başından geçenleri eşine bir bir anlatıp tüm varlığını onlara bıraktı. Helalleşti. Bunun üzerine kadıncağız hüzünle:

– Deli Dumrul, gözümü açtım; seni gördüm. İki yavrumun babasisin. Sensiz hayatı ben ne yapayım? Canım sana kurban olsun, dedi.

Bunun üzerine Azrail, tam kadının canını alacakken Deli Dumrul, Allah'a yalvarmaya başladı:

– Rabb'im, yücelerden yücesin! Senin için ibadethaneler yapayım, fakirleri donatayım. Yeter ki bu kadının canını benim için alma. Ya ikimizi de bağışla ya ikimizi de al ya Rabb'im...

Bu sözler Hak Teala'nın hoşuna gitti. Emir verdi Azrail'e:

– Dumrul'un ihtiyar anasıyla babasının canını al. Bu iki kulu bırak. Onlara yüz kırk yıllık ömür bağışladım, dedi.

Azrail hemen söylenenleri yerine getirdi. Deli Dumrul ve eşi yüz kırk yıl yaşadılar.

Dedem Korkut gelip destan söyledi.

Dedem Korkut der:

“Bu destan, Deli Dumrul'un olsun. Benden sonra da alp ozanlar çalıp söylesin. Dürüst, cömert erenler dinlesin. Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölgeyi büyük ağaçların kesilmesin. Taşkın akan suların kurumamasın. Yüce Tanrı seni kötü insanlara muhtaç etmesin. Ak alnında beş kelime “dua” kıldık, kabul olsun. Kadir Allah, derlesin, toplansın; günahınızı adı güzel Muhammet Mustafa'nın yüzü suyu hürmetine bağışlasın, Han'ım hey!”

KANLI KOCA OĞLU KAN TURALI DESTANI

Günün birinde Kanlı Koca, oğlu Kan Turalı'yı yanına çağırdı ve ona şöyle dedi:

– Gittikçe yaşılanıyorum, zaman geçiyor. Gözüm görürken senin evlendiğini de görmek istiyorum oğlum.

Kan Turalı, biraz düşündükten sonra:

– Babacığım, olur ama benim evleneceğim kızın eli tez olmalı. Ben daha yerimden kalkmadan o kalkmalı, ben daha başka ile varmadan o varmalı, dedi.

Babası gülerek sözlerine şunları da ekledi:

– Eh oğlum!.. Sen gelin kız değil, bir yiğit istiyorsun. Beğenmesi senden, malı mülkü vermesi benden.

Bunun üzerine oğlan yanına arkadaşlarını da alarak memlekette günlerce dolaşip gelin aradı ancak kimseyi bulamayip eve döndü. Bunun üzerine babası:

– Oğlum sabah gidip akşam dönmekle eş bulunmaz. Sen malımıza mülkümüze sahip çık. Ben de ailemize layık bir gelin bulup geleyim, dedi.

Kanlı Koca, yanına aksakallı ihtiyar arkadaşlarını da alarak yola çıktı. Günlerce memleketi gezdiler fakat kimseye rastlamadılar. Başka başka yerlere gittiler. Yine bulamadılar. En sonunda Kanlı Koca, Trabzon denilen yerde güzeller güzeli, attığı ok yere düşmeyen, eli tez bir kız buldu ancak orada yaşayan üç canavar vardı. Canavarlardan biri kara boğaya, biri kükreyen aslana, diğeri ise erkek bir deveye benziyordu. Üçü de ejderha gücündeydi. Kızın babası, bu üç canavarı da yok edecek yiğide kızını verecekti. O zamana kadar kimse bunu başaramadığından kız da kimseyle evlenememişti. Kanlı Koca bunları öğrenince hemen eve döndü.

Babasının geldiğini duyan oğul, heyecanla sordu:

– Baba, birini bulabildin mi?

Babası:

– Buldum oğlum ama nasıl desem?.. İstedikleri şey biraz zor.

– Tamam baba. Altın, akçe mi; katır ya da deve mi istiyorlar?

– Bu iş hüner istiyor oğlum, hüner, diye cevapladı babası.

Bunun üzerine Kan Turalı, hemen hazırlanmaya başladı. Atına binmeden anne ve babasıyla vedalaştı.

Babası:

– Keşke sana bu haberi söylemeseydim. Gidip de dönmek var oğlum. Üç canavarı nasıl yeneceksin?

Oğlan bu sözlere çok içerledi:

– Babacığım, madem hüner isteyen bir iş; neden korkuyorsun? Beni yetiştirdiniz, büyüttünüz. Bırakın, hünerimi sergileyeyim. Yiğitlerde korku olmaz. Korkan kişi yiğit olmaz, deyip babasıyla annesinin elini öptü ve atına bindi.

Anne ve babası, oğullarının bu yoldan dönmeyeceğini anlayınca “Yolun açık olsun oğlum, Sağ salim dönesin.” deyip çocuklarını uğurladılar.

Oğlan, kırk arkadaşını da yanına alarak gece gündüz demeden yol gitti. Sonunda babasının dediği yere geldi ve Selcen Hatun ile evlenebilmek için canavarlarla karşılaşmak istediğini söyledi.

Selcen Hatun, Kan Turalı’yı görür görmez kalbi heyecandan küt küt atmaya başladı. “Ne kadar da temiz yüzlü! Çok iyi birine benziyor. Keşke babam insafa gelse de bu yiğidi canavarlara vermese.” diye geçidi içinden.

Bu sırada demir zincirlerle bağlı boğayı getirip Kan Turalı’nın karşısına koydular. Boğa birden dizini çöküp boynuzu ile kocaman bir kayayı toza çeviriverdi. Kan Turalı’nın arkadaşları bunu görünce ağlamaya başladılar. Kan Turalı bu duruma çok sinirlendi ve şöyle haykırdı:

– Ağlayacağınıza tezahürat yapsanız. Bana biraz güç versenize!

Arkadaşları gözyaşlarını silerek iyi görünmeye çalıştılar.

Kan Turalı tüm gücüyle bağırdı:

– Salın boğayı, gelsin üzerime!

Boğa, keskin boynuzlarıyla dörtlü Kan Turalı’ya koşarken Kan Turalı tüm cesaretini topladı ve besmele çekerek boğanın alnına öyle bir vurdu ki boğa kuyruğunun üzerine düşüverdi. Daha sonra da koşarak boğanın alnına yumruklarını dayadı. Sürüye sürüye boğayı meydanın dışına çıkardı. Ardından var gücüyle boğanın kuyruğundan tutup boğayı üç kere havada sallayarak yere bıraktı. Boğa artık ayağa kalkamayacak hâle gelince Kan Turalı, kızın babasına seslendi:

– Kızınıza talip oldum. Boğayı da yendim. Yarın sabah kızınızı almaya gelirim!

Kızın babası tekfur, hemen emir verdi, kızını şehirden uzaklaştırdı. Tekfurun erkek kardeşi de şöyle bağırdı Kan Turalı’ya:

– Canavarların başı aslandır. Onu da yenmen gerekir. Kızı ondan sonra alabilirsin.

Bunun üzerine meydana aslanı çıkardılar. Aslanın ağzından köpükler çıkıyordu. Kan Turalı'nın arkadaşları bunu görünce başladılar ağlamaya. "Boğadan kurtuldu ama bundan kurtulamaz. Arkadaşımızı kaybedeceğiz." diye düşündüler. Kan Turalı başını çevirip de arkadaşlarını o hâlde görünce sinirlendi:

– Bana cesaret vereceğinize ağlıyorsunuz. Bir aslan yüzünden sevdiğimizden vazgeçecek değiliz, deyip kızın babasına doğru haykırdı:

– Salın aslanı üzerime!

Aslan kükreye kükreye gelirken Kan Turalı, hemen bir çoban keçesini tutup aslanın önüne atıverdi. Aslan keçeyi yerken Kan Turalı, aslanın alnının ortasına öyle bir yumruk attı ki aslan neye uğradığını şaşırıldı. Bunu fırsat bilen Kan Turalı, aslanın yelesinden tutup onu meydandan dışarı fırlatıverdi. Ardından kızın babasına doğru dönerek:

– Aslanı da yendim. Artık kızınızı bana verin, diye bağırdı.

Tekfur:

– Kızı getirip verin. Bu yiğidi gözüm tuttu, dese de tekfurun kardeşi:

– Ama deve var daha. Deveyi de yensin, sonra veririz kızı, diye ekledi.

Deveyi meydana getirdiler. Kan Turalı, deveyle mücadeleye girişti ama artık o kadar yorulmuştu ki dengesini kaybedip yere düşüverdi.

Altı adam hemen yanına gelip "Mücadeleyi kaybetti." diye bağıştılar. Turalı'nın arkadaşları bağırırmaya, arkadaşlarını cesaretlendirmeye çalıştılar. Kan Turalı, arkadaşlarının sözlerini duyunca güç topladı; hemen bir besmele çekip yerinden doğruldu. Deveye güçlü bir tekme attı, deve yere seriliverdi. Bunun üzerine kırk yerde şölen başladı. Düğün yapıldı ancak Kan Turalı hiç mutlu değildi. Eşine dönerek:

– Bu evlilik anam, babam olmadan gerçekleşti. Onların yüzünü görüp helallik almadan mutlu olamam, dedi.

Bunun üzerine Kan Turalı ve Selcen Hatun yola koyuldu. Yol boyu kuğular, yeşillikler, türlü çiçekler vardı etrafta. Gide gide Oğuz'un hudut boyuna vardı. Otağını oraya kurdu. Babasına haber götürmeleri için kırk yiğidini gönderdi. Yiyip içtiler, oturup dinlendiler. O zamanlar insanın başına ne gelirse uykudan gelirdi. Kan Turalı bir ağacın altında uykuya daldı. Selcen Hatun ise "Beni isteyip de canavarların karşısına çıkamayan çoktu. Şimdi yola düşüp eşimi öldürmeye kalkmasınlar. Yüksek bir yere çıkıp da bakayım, gelen giden var mı?" diye geçirdi içinden.

Selcen Hatun'un babası tekfur, "Biricik kızımı üç tane canavarı yendi diye adamın birine gelin verdim, şimdi çok pişmanım." deyip adamlarıyla birlikte yola koyuldu. Altı yüz adamıyla Kan Turalı'nın üzerine doğru geldi. Bunu gören Selcen Hatun, hemen eşini uyandırdı.

– Uyandırması benden, hüneri sergilemesi senden beyim, dedi.

Kan Turalı hemen atına atlayıp düşmana doğru at sürdü. Selcen Hatun da arkasından atını dehledi ve "Birlikte mücadele edelim, sağ kalırsak evde buluşuruz." diye bağırdı.

Selcen Hatun, düşmanın kaçanını kovalamazdı, "Aman, etme!" diyeni salıverirdi. Yine öyle yaparsa düşmanın yok olacağını, tükeneceğini sandı. Düşmanı kovaladıktan sonra arkasına baktı ki Kan Turalı ortalıkta görünmüyor, hızla evin yolunu tuttu. Eve vardığında Kan Turalı'nın annesiyle babası da oradaydı. Onlar merakla oğullarını sordular. Selcen Hatun, olup biteni anlattı. Ardından yüksek bir yere çıkıp toz bulutu aramaya başladı çünkü bilirdi ki nerede bir mücadele varsa orada toz bulutu olurdu. İleride bir derenin yanında toz bulutu görünüyordu. Selcen Hatun, atını dereye doğru dörtlüğe sürdü. Kan Turalı çok zor durumdaydı, düşmanlar dört bir yanını çevirmişti.

Selcen Hatun düşmanın bir ucundan girip öbür ucundan çıktı. Beyini zor durumdan kurtardı. Bunun üzerine ikisi birbirlerine sarıldılar. Zor günde birbirine destek veren Selcen Hatun ve Kan Turalı ömür boyu huzurlu, mutlu bir yaşam sürdürdüler.

Dedem Korkut gelip onların mutluluğuna mutluluk kattı. Hayır duaları etti.

Dedem Korkut der:

"Şimdi nerde o dediğim bey erenler

Dünya benim diyenler

Ecel aldı gizledi

Ölümlü dünya kime kaldı

Gelimli gidimli dünya

Son ucu ölümlü dünya

Ecel geldiğinde Kadir Tanrı, sizi arı imandan ayırmasın. Yaşadıkça kötü kişilere muhtaç etmesin. Allah'ın verdiği umudunuz kesilmesin. Ak alnınızda beş kelime dua kıldık, kabul olsun. 'Âmin!' diyenler Tanrı'nın yüzünü görsün. Derlesin toplansın günahınızı, adı güzel Muhammed Mustafa'nın yüzü suyu hürmetine bağışlasın Han'ım hey!"

T.C.
MILLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

ÖĞRETMEN YETİŞTİRME VE GELİŞTİRME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KAZILIK KOCA OĞLU YİĞENEK'İN DESTANI

Kam Gan oğlu Han Bayındır, yerinden kalktı ve ak otağını dikti. İç Oğuz, Dış Oğuz kim varsa etrafına toplandı. Herkes bolca yiyip içiyordu.

Kazılık Koca adında biri, Bayındır Han'ın yanına gelip sefere gitmek için izin istedi. Bayındır Han da "Tamam, nereye istersen gidebilirsin." diye izin verdi.

Kazılık Koca; görmüş geçirmiş, becerikli bir insandı. Yanına kendi gibi işe yarar, becerikli arkadaşlarını topladı. Birkaç gün sonra hepsi hazırlanıp yola koyuldu. Günlerce yol gittiler, dere tepe demeden, bıkmadan ilerlediler. Günlerden bir gün, Karadeniz'in kenarında olan Düzmürt Kalesi'ne vardılar.

O kalenin bir tekfurı vardı. Adına Arşın oğlu Direk Tekfur derlerdi. İri yarı, boylu poslu, güçlü kuvvetli biriydi. Öyle hızlı yay çeker, öyle güçlü mücadele ederdi ki... Kazılık Koca, kaleye girer girmez tekfur ile karşı karşıya geldi ancak tekfur o kadar güçlüydü ki Kazılık Koca ona karşı koyamadı. Kalede zorla tutuldu, zindana kapatıldı. Kazılık Koca'nın arkadaşları kaleden hızla çıkıp uzaklaştılar. Kazılık Koca, tam on altı yıl kalede kaldı. Bu süreçte Oğuz beylerinden Emen adında biri, yedi kere kaleyi almaya çalıştıysa da hiçbirinde başarılı olamadı.

Kazılık Koca, evden sefer için ayrıldığı sırada eşi Yiğenek isminde bir oğlan doğurmuştu. Oğlan büyüüp 15 yaşında bir yiğit oldu. Babasının yaşadığını bilmiyordu. Herkes ondan gerçeği saklamıştı.

Günlerden bir gün, Yiğenek arkadaşlarıyla oturmuş sohbet ederken Kara Göne oğlu Budak ile ters düştü. Budak da sinirlenip:

– Burada boş boş oturacağına, git de on altı yıldır tutsak olan babanı kurtar, dedi.

Yiğenek duydukları karşısında çok şaşırıldı. Hızla kalktı ve Bayındır Han'ın huzuruna çıktı:

– Darda kalmış yiğidin koruyucusu, yoksulun ve yetimin umudu, Türkistan'ın direği devletli han! Babam yaşıyormuş, lütfen bana asker verin de gidip babamı tutsaklıktan kurtarayım, dedi.

Bayındır Han, yirmi dört sancak beyini görevlendirdi. Bu beylerin hepsi de çok yiğitti. Demirkapı Derbendi'nde Bey olan, düşman üzerine gelse "Kimsin?" bile demeyen Kıyan Selçuk oğlu Deli

Dünder; Aygır Gözler Suyu'nda at yüzdüren, elli yedi kalenin kilidini alan Eylik Koca oğlu Dülek Evren; çift burçtan kayın oku durmadan geçen Yağrancı oğlu Kalmış, üç kere düşman görmese kan ağlayan Doğsun oğlu Rüstem, ejderhalar ağzından adam alan Deli Evren, “Yeryüzünün bir ucundan bir ucuna yeterim ben.” diyen Soğan Sarı... Oğuz erleri saymakla bitmez. Bayındır Han yirmi dört kahraman sancak beyini Yiğenek'e yoldaş etti. Yiğitler, toplanıp Yiğenek ile yola koyulmak için hazırlıklarını yaptılar.

O gece Yiğenek bir rüya gördü. Rüyasında aksakallı Dede Korkut'tan öğütler alıp yiğitlerle yola koyulmuştu. Denizler üzerinden geçmiş karada ilerlemiş ve Karadeniz'e varmıştı. Orada alını ve başı parlayan bir er gördü. Bu er de kimmiş, diye yaklaşmış da sorunca o yiğidin, dayısı Emen olduğunu anladı. Dayısına niyetini anlattı. Dayısı Emen “Oğlum ben o kaleyi yedi defa almaya çalıştım ama her seferinde elim boş döndüm. Ne yayım ne okum işe yaradı. Yanımdaki adamlarla birlikte her seferinde başarısız olduk.” dedi. Yiğenek de “Dayı, sen yanındaki adamların yüzünden eli boş döndün. Seninle gelmeleri için para verdiğin adamlarla başarılı olamazdın. Benim yanımda Oğuz'un en güçlü yirmi dört yiğidi var. Hepsi de yüreğini ortaya koydu.” dedi ve uyandı. Gördüğü rüyayı yiğitlere anlattı. Meğer dayısı Emen oraya yakın bir yerde yaşıyormuş. Yiğitler toplanıp Düzmürt Kalesi'ne doğru yola koyuldular. Vardıklarında kaleyi sardılar. Düşmanlar bunları görünce hemen Arşın oğlu Direk Tekfur'a haber saldılar. Tekfur kaleden çıkıp yiğitlere karşı koydu. Yiğitlerin hepsi de var güçleriyle mücadele etti ama tekfur hepsinden üstün geldi. Bunun üzerine Yiğenek, Allah'a sığındı:

– Rabb'im, yücelerden yücesin. Medet senden. Kara giyen zalime karşı at sürüyorum. İşimi sen yoluna koy, dedi ve atını sürdü. Tekfura yel gibi yetişti, zank gibi yapıştı. Tekfur bir hamlede yere serildi. Bu sırada bir de baktı ki tutsak olan Kazılık Koca'yı salıvermişler. Kazılık Koca:

“Develerin dişisi gebe idi.

Erkek midir, dişi midir onu bilsem...

Kara elimin koyunu gebe idi.

Koç mudur, koyun mudur onu bilsem...

Ala gözlü güzel sevdiceğim gebe idi.

Erkek midir, kız mıdır onu bilsem...

Bre bey yiğitler, söyleyin Yaradan aşkına!”

Yiğenek babasının bu sözlerine şöyle cevap verdi:

“Develerin dişisi gebe idi, erkek doğurdu.

Kara elde koyunun gebe idi, koç doğurdu.

Ala gözlü sevdiğin gebe idi, aslan doğurdu.”

Yiğenek babasına sarıldı, bugünü gördüğü için şükretti. Ardından yiğitlerle bir araya gelip kaleyi kuşattılar, aldılar. Dokuz kat altın işleme kaftanı ve türlü hediyeleri Bayındır Han için ayırdılar. Geri kalanları da gazilere verdiler. Ardından dönüp evlerine geldiler. Dedem Korkut gelip duasını etti.

Dedem Korkut der:

“Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölge koca ağacın kesilmesin. Ak sakallı babanın yeri uçmak olsun. Ak yürekli ananın yeri uçmak olsun. Son nefeste arı imandan ayrılmayasın. Ak alnında beş kelime dua kıldık, kabul olsun. Günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa'nın yüzü suyuna bağışlasın Han'im hey!..”

BASAT'IN TEPEGÖZ'Ü YENMESİ DESTANI

Günlerden bir gün; uygun bir yerde, bir mevsim süresince konaklamak için Oğuz boyu çadırlarını kurmuştu. Her zamanki gibi Oğuz beyleri bir aradaydı. Gece olduğunda uyumaya çekildiler. O sırada, Oğuz'a karşı olan yabancı bir grup, Oğuz boyunun üstüne geldi. Bir kargaşa oldu. Oğuz'un boyu aceleyle toplanıp oradan uzaklaştı. O kargaşa içinde kimsecikler Aruz Koca'nın küçük oğlunun oracıkta düşüp kaldığını fark etmedi. Yeni yurtlarına vardıklarında, bebeğin olmadığını fark ettiler ama iş işten geçmişti; artık çok geçti.

Oğuz beyleri yeni yurtlarında yaşayadursun, biz haberi oğlancıktan verelim. Bizim oğlan, yani Aruz Koca'nın oğlancığı ailesi uzaklaştıktan sonra bir süre oracıkta kalakaldı ama az sonra bir aslan ailesi, onu buldu ve yuvalarına götürüp kendi yavrularıymış gibi olmalı.) besledi. Bir süre sonra, Oğuz beyleri terk ettikleri topraklara döndüler. Çadırlarını kurdular ve yaşamaya başladılar. Günlerden bir gün, Aruz Koca'nın at çobanı, nefes nefese beyinin yanına geldi.

– Beyim, beyim!.. İlerideki ormanda aslanların arasında bir insan yavrusu vardır. Aslanlar gibi dört ayağı üstünde yürür, yalpalar, naralar atar.

Aruz Koca sevindi. İçine bir umut düştü. “Kim bilir, bu oğlan belki de benim daha önce kaybolan oğlancığımdır.” dedi. Beyler atlarına atlayıp hemen yola düştüler. Aslanların yuvasına gidip oğlancığı alıp evlerine getirdiler. Aruz Koca çok mutlu oldu, sofrayı kurdu. Şenlik yaptılar; yediler, içtiler ama bizim oğlan, aslanlara alışık. Ne yapsın? Duramadı, aslan yuvasına döndü. Aruz, adamlarıyla yeniden aslan yuvasına gitti. Oğlanı tekrar alıp eve getirdiler. Ama oğlan kaç kez getirdilerse durmadı, aslan yatağına geri gitti. Baktılar olacak gibi değil, hemen Dede Korkut'u çağırdılar. Dede Korkut gelerek bizim oğlanla konuştu.

“Ey oğul! Sen insansın, aslan değilsin; aslanlarla arkadaşlık etme. Bak sen de diğer arkadaşların, diğer yiğitler gibi at bin, ok at. Onlarla arkadaşlık et. Ağabeyinin adı Kıyan Selçuk'tur, senin de adın Basat olsun. Adını ben verdim, yaşını Allah versin.” dedi ve uzaklaştı.

Günler geçti, yine Oğuz'un yaylaya göç vakti geldi. Çadırları topladılar, eşyalarını atlara yüklediler ve yola düştüler. Önlerinde Aruz Koca'nın çobanı Konur Koca Sarı Çoban gidiyordu. Sarı Çoban gide gide Uzun Pınar denen bir pınara vardı. O pınara periler konmuştu. Ansızın koyunlar ürktü. Sarı Çoban, pınarın başına gittiğinde, gördü ki peri kızlarının pınar başında kanat kanata bağlamışlar, uçuşuyorlar. Yanlarına gitti, içlerinden birinin üstüne kepenegini attı ve istememesine rağmen peri kızını başka bir yere götürdü. Peri kızı güç belâ kanat vurup uçtu ve Sarı Çoban'ın elinden kaçmayı başardı ama giderken de

ona “Sarı Çoban, bende emanetin var, bir yıl geçince gel al ama sen Oğuz’un başına büyük bir belâ açtın.” dedi. Sarı Çoban, peri kızının sözlerinden biraz ürktü ama yapabileceği bir şey yoktu.

Aradan tam bir yıl geçti. Yine Oğuz’un yayla vakti gelmişti. Yaylaya doğru yola koyuldular. Her zamanki gibi Sarı Çoban önden gidiyordu. Çoban yine o pınara geldi. Yine koyunlar ürktü. Çoban pınar başına geldiğinde, peri kızının yanında üzeri yumurtaya benzeyen bir zarla kaplı, tuhaf bir yaratık gördü. Yanlarına yaklaştı. Peri kızı, yarattığı Sarı Çoban’ın önüne doğru iterek “Sarı Çoban sana söylemişim, gel emanetini al. Alın size bir baş belâsı. Tüm Oğuz iline bu belâ yeter.” dedi. Sonra da kuş olup oradan uzaklaştı.

Sarı Çoban, yaratığa yaklaşıp ona dokundu; o dokundukça yaratık büyüyordu. Bizim Sarı Çoban oradan tabana kuvvet uzaklaştı. Az sonra Bayındır Han ve yiğitleri de gelip baktılar. Onlar da merak edip yaratığa dokundular. Garip yaratık, onlar dokundukça büyümeye devam ediyordu. En sonunda içinden bedeni insana benzeyen ama kafasının üzerinde tek gözü olan bir canavar çıktı. Beyler ona alnının ortasında tek bir gözü olduğu için Tepegöz adını verdiler.

Aruz Koca, Tepegöz’ü oğlu Basat’la büyötmek için Bayındır Han’dan izin istedi. Bayındır Han da kabul etti. Aruz Koca yarattığı eve götürdü, oğlu Basat’la birlikte büyötmeye başladı. Günler günleri kovalarken bizim Tepegöz de Aruz’un oğlu Basat da büyüdü. Ancak Tepegöz çok hızlı büyüyordu, günde bir kazan süt Tepegöz’e yetmiyordu. Bir de Tepegöz büyödükçe hırçınlaşmaya ve diğer çocukların ellerine, kollarına, bacaklarına zarar vermeye başladı. O kadar ki Tepegöz; artık tutulamaz, söz geçirilemez oldu. Halkın Tepegöz yüzünden çok canı yandı. Beyler de sonunda dayanamayıp Tepegöz’ü, Aruz Koca’ya şikâyet ettiler. Aruz Koca da olanlara sinirlendi, Tepegöz’ü defalarca güzellikle uyardı ama Tepegöz dinlemedi. En sonunda Aruz Koca, Tepegöz’e, onu evinde istemediğini söyledi. Tepegöz de gidip dağlarda bir mağaraya yerleşti.

Tepegöz’ün peri annesi, olanları uzaktan izliyordu. Oğlu mağaraya girdiğinde, yanına gelip hemen parmağına sihirli bir yüzük geçirdi. Bu sihirli yüzük, Tepegöz’ü tüm kötöülöklere karşı koruyacaktı. O günden sonra Tepegöz daha fazla hınçlandı, Oğuz’a düşman oldu. Yollarına çıkıp, Oğuz’a zarar verdi. Tepegöz’e karşı koymak için nice yiğitler, nice erler çok zarar gördü ama hiçbiri onunla mücadelede başarılı olamadı. Oğuz ili, yiğitlerinin ardından kan ağladı. Alplar başı Kazan’a, Kazan’ın kardeşi Kara Güne’ye, Düzen oğlu Alp Rüstem’e, Demir giysili Mamak’a, Büğdüz Emen’e, Uşun Koca oğluna, Aruz Koca’ya, Aruz Koca’nın büyük oğlu Kıyan Selçuk’a hep zarar verdi. Ne yapsın Oğuz beyleri? Son çare, Dede Korkut’u çağırıldılar. Dede Korkut onları dinledi. Sonra da Tepegöz’ün yaşadığı mağaraya

doğru yollandı. Mađaraya varınca Tepegöz'e seslendi. Ona Ođuz'a daha fazla zarar vermemesini söyledi. Oturdular pazarlığa. Tepegöz önce kendisine günde altmış adam vermelerini istedi. Dede Korkut onu beş yüz koyun ve yemeklerini pişirsin diye iki adama razı etti. Tepegöz'ün isteklerini Ođuz iline ilettiler. O günden sonra Ođuz beyleri, her gün Tepegöz'e beş yüz koyun ve iki adam verdiler. Bu durum bir süre böyle devam etti. Etti etmesine ama Ođuz boyu için hayvanları pek değerliydi. Herkes bıkmıştı. Bundan sonra çołuđunun çocuğunun rızkını kimse Tepegöz'e vermek istemiyordu. Üstelik, her evden her gün bir oğulun Tepegöz'e kurban gitmesi de artık herkesin korkulu rüyası olmuştu.

Tüm bunlar olup biterken Basat, uzak illerde savaştaydı. Yurduna döndüğünde saçlarını yolarak ağlayıp feryat eden acı içinde bir kadın Basat'ın karşısına çıktı. Kadın, tüm olan biteni Basat'a anlattı. Basat olanları öğrenince kan beynine sıçradı. Beylerle görüşüp tez vakitte Tepegöz'ün karşısına çıkacağını söyledi. Babası ona engel olmaya çalıştı ama Basat'ı durdurmak imkânsızdı.

Basat, atına atladığı gibi Tepegöz'ün yanına vardı. Tepegöz'ün mağarası, Salahana Kayası'ndaydı. Basat yanına gittiğinde Tepegöz, sırtını güneşe vermiş yatmaktaydı. Basat, hemen sadağından bir ok alıp yayına taktı, gerdi ve oku Tepegöz'ün sırtına attı fakat o da ne? Ok, Tepegöz'e zarar vermek şöyle dursun, Tepegöz'ü hiç etkilemiyordu. Basat, defalarca ok attı ama hepsi ilk okla aynı kaderi paylaştı hatta Tepegöz, atılan okları sinek zannetti ve yanındaki hizmetçilere dönüp sinekleri kovmalarını söyledi. Basat inatla ok atmaya devam etti. Sonunda Tepegöz Basat'ı fark etti. Bir çırpıda Basat'ı alıp çizmesinin içine atıverdi. Adamlarına da Basat'a göz kulak olmalarını, Basat'ı bir yere bırakmamalarını söyledi. Sonra da mağarasına girip derin bir uykuya daldı.

Tepegöz uyuyunca Basat, belindeki hançerle Tepegöz'ün çizmesini kesip içinden çıktı. Çizmeden çıktıktan sonra Basat, Tepegöz'ün hizmetçilerine Tepegöz'ü nasıl etkisiz hâle getirebileceğini sordu. Onlar da Basat'a, Tepegöz'ün yalnızca gözünün zayıf olduğunu, Tepegöz ü yenmek istiyorsa gözüne karşı mücadele almasını söylediler. Bir koyun postunun içine saklandı ve koyun kılığında mağaraya girdi. Hemen Tepegöz'ün gözüne siper aldı. Tepegöz kendini savunamadı ve Tepegöz'ün gözleri zarar gördü, büyük bir acı duydu. Basat, derhâl mağaranın içindeki koyunların arasına saklandı. Basat'ın hâlâ mağarada olduğunu anlayan ve acı içinde olan Tepegöz önce mağaranın içinde Basat'ı aramaya başladı; ardından koca gövdesiyle mağaranın kapısını kapattı. Ayaklarının birini bir duvara, diğerini öbür duvara dayadı. Basat için kaçış imkânı neredeyse kalmadı. Tepegöz, Basat'ı hemen yenemeyeceğini fark edince onu yüzükle kandırmayı denedi. Basat, yüzüğü aldı ama parmağına geçirmede ve Tepegöz onu yine yakalayamadı. Gördü ki Basat'ın parmağında

değil yerde duruyor. Bunun üzerine Tepegöz hemen başka bir hile düşündü. Basat'a kümbetin içinde bir hazine olduğunu ve onu alabileceğini söyledi. Basat çil çil altın ve gümüşlerle dolu kümbetin içinde girince bir anda kendinden geçti. Bunu fırsat bilen Tepegöz, derhâl kümbetin kapısını kapattı. O anda Basat, tüm kalbiyle Allah'a dua etti. Birdenbire kümbet, yedi yerden yarıldı ve kapılar açıldı. Basat, o kapılardan birinden rahatça dışarı çıktı.

Tepegöz, Basat'ı alt etmeye kararlıydı. Bir hile daha düşündü. Basat'a onu yenemeyeceğini anladığını ve gitmeden mağarada bulunan kınlı ve kınsız iki kılıçtan kınsız olanını Basat'a vermek istediğini; Basat'a boyun eğdiğini söyledi. Basat, hemen gidip mağarada sürekli bir aşağı bir yukarı hareket eden kınsız kılıcın yanına yaklaştı. "Bu işte bir bit yeniği var." diye düşündü. O nedenle de tedbiri elden bırakmadı. Birkaç denemeden sonra kılıcı sağ salim almayı başardı. Tekrar Tepegöz'ün yanına geldi. Tepegöz onun hâlâ hayatta olduğuna şaşırды. Basat'a kardeş olduklarını söyleyip ondan af diledi ama Basat, Oğuz iline bunca zarar veren Tepegöz'ü affetmedi ve mücadele ederek onu yendi, Tepegöz'ü etkisiz bıraktı. Tepegöz'ün tüm kuvveti yok oldu. Mağaradaki iki hizmetçiyi de Oğuz iline müjde versinler diye önden yolladı.

Hizmetçiler gidip müjdeyi verdiler. Aruz Koca, bu güzel habere çok sevindi ve hemen Dede Korkut'u çağırdı. Dedem Korkut gelip dua etti. Oğuz'a ve Oğuz'u bu deritten kurtaran Basat'a övgüler düzdü.

Dedem Korkut der:

"Erlikle mücadele ettin, Oğuz Beylerini güçlükten kurtardın, Kudretli Tanrı, yüzünü ak etsin Basat. Ölüm vakti geldiği zaman arı imandan ayırmasın, günahını adı güzel Muhammet Mustafa'ya bağışlasın Han'im hey!.."

BEGİL OĞLU EMREN'İN DESTANI

Kam Gan oğlu Bayındır Han; ak otağını dikmiş, sofrasını açmış, herkesi davet etmişti. Otağa gelenler, Bayındır Han'a hediyeler getirmişlerdi. Hediye olarak yalnızca bir yay, bir kılıç ve demir topuzlu sopayı gören Bayındır Han, bu duruma biraz üzüldü. Dedem Korkut kopuzuyla coşkulu havalar çalarken Bayındır Han'ın yüzünün asık olduğunu fark etti ve yanına gidip sordu:

– Bayındır Han niçin üzgünsün?

Han:

– Nasıl üzgün olmayayım? Her yıl hediye olarak altın, akçe gelirdi. Yiğitlere, beylere verirdik. Hatırları hoş olurdu, sevinirlerdi. Şimdi bu yayı, kılıcı, topuzu kime vereyim de kimi mutlu edeyim?

Dede Korkut:

– Bu hediyelerin üçünü de tek bir yiğide verelim hem yurdumuzu da korur bu hediyelerle, dedi.

Han ve Dede Korkut, etraflarına bakındılar. Hediyeleri kime vereceklerini düşündüler. Kimse, razı olmadı. En sonunda Begil hediyeleri almayı ve Oğuz boyu için mücadele etmeyi kabul etti. Dede Korkut, himmet kılıcının kuşağını Begil'in beline bağladı, topuzlu sopayı omzuna koydu, yayı da Begil'in koluna geçirdi.

Hediyeleri alan Begil, atına bindi; akrabalarıyla vedalaştı ve memleketin uzağına doğru yola koyuldu. Memleketin sınırında yerleşip düşmanları geri püskürttü, kötülerle mücadele etti. Zaman böyle akıp geçerken yılda bir kez de Bayındır Han'ın otağını ziyaret etmeyi ihmal etmedi. Yine günlerden bir gün Begil, Bayındır Han'ı ziyarete gelmişti. Bayındır Han, Begil'i güzelce ağırladı; ona at, kaftan ve bolca harçlık verdi. Begil geldiği için de üç gün boyunca şölen düzenledi. Şölen sırasında kimileri kendi meziyetlerini anlattı, kimileri atını övdü. Salur Kazan ne atını övdü ne de kendini, Begil'in hünerlerini anlattı herkese.

Üç yüz altmış altı yiğit talime gitse Begil yayını gerip de ok atmazdı. Talimde o kadar ustaydı ki ok, yay olmadan da istediği yeri vurabilirdi. Yine talim yaptığı bir vakit Bayındır Han:

– Bu hüner, atın mıdır yoksa yiğidin midir, diye sordu.

Etraftakiler:

– Yiğidindir. Begil'in hüneridir, dediler.

Han ise:

– Yok, yok. At işlemese er övünmez. Hüner atındır, dedi.

Bu söz üzerine Begil çok kırıldı. Han'ın verdiği bahşişi ona iade etti ve hızla oradan ayrıldı. Eve gelince hanımına olan biteni anlattı. Han'a küskün olduğunu, bir daha onun yanına gitmeyeceğini, her şeyi terk edip bir daha Oğuz için mücadele etmeyeceğini, söyledi.

Hanımı:

– Han'a küsülmez. Han'a âsılık edenin işi rast gitmez. Sen gittin gideli bu dağlarda avlanan olmamıştır. Sen atına bin, dağlarda dolaş. Gezintiye çık, kafanı topla dedi.

Bu sözler üzerine Begil hazırlanarak evden çıktı. Gezerken önüne bir boğa çıktı. Boğayı yakalamak için harekete geçtiği vakit, boğayla birlikte uçurumdan düşüverdi. Sağ tarafının üzerine düşen Begil yaralandı, ayağı kırıldı. Zar zor kalkarak atına binmeye çalıştı. Var gücüyle kendini atın yelesine doğru attı. At, Begil'i sırtına alarak dörtnala eve geldi. Begil'in oğlu Emren, atın üzerinde zar zor duran babasını görünce telaşla yanına koştu.

– Baba ne oldu, kötü kişilerle mi karşılaştın, diye sordu.

Aslanın oğlu yine aslandır. Begil'in oğlu Emren de babası gibi yiğitti.

Babası:

– Yok oğul, yok. Üç gündür keyfim yoktu. Attan inmeme yardım et de beni yatağıma götür, dedi.

Emren, babasını sırtlayıp eve girdi; yatağına yatırıp üzerini güzelce örttü. Begil, beş gün boyunca evden hiç çıkmadı. Ayağının kırıldığını, avdan eli boş döndüğünü kimseye söylemedi. Bir gece yatağında acı acı inlerken hanımı artık dayanamayarak sordu:

– Beyim, sen üzerine yığınla insan da gelse dönmezdin. Bir şey olmuş ve sen bana bunu söylemiyorsun. İnsan eşinden bir şey saklamaz. Sana ne oldu?

Begil:

– Attan düştüm, ayağım kırıldı sevdiceğim, dedi.

Hanımı bu durumu hizmetçisiyle paylaştı. Hizmetçi çıkıp kapıcıya söyledi. Bir şey, bir kez ağızdan çıktı mı tüm yurda yayılır. Herkes, Begil'in attan düşüp ayağını kırdığını öğrendi. Bu haber, düşmanın kulağına kadar gitti. Oğuz'a düşman olan tekfur, hemen askerlerine emir verdi:

– Begil yaralanmış, bizimle mücadele edemez artık. Hemen üzerine yürüyelim, dedi.

Begil'in de düşman içinde casusları vardı. Onlar Begil'e haber gönderdiler. “Sana kötülük yapacaklar, hazırlıklı ol.” dediler. Begil, çaresizce oğlunu yanına çağırdı:

– Oğlum! Yiğit oğlum! Karanlık gözlerimin aydını, benim güçlü oğlum! Başıma neler geldi bir bilsen... “Ormana gideyim.” dedim, yaralandım. Ayağımı kırdım. Bu haberi duyan düşman “Begil çaresizdir, koşun üzerine yürüyün. Zorluk içine düşürün.” demiş. Kara atına binip dörtnala koştur. Ala Dağ'ı geceleyin sessizce aş da Bayındır Han'ın divanına varıp Kazan Bey'in elini öp. Ona “Ak sakallı babamdan haber getirdim, başı dara düştü.” de. Bir an önce yetişsinler bize oğul!

Emren:

– Baba neler söylüyorsun böyle? Kalkıp siyah atıma binip yardım istemeye gidecek değilim. Madem onlar evimize doğru geliyor, beyaz atını ver de bineyim. Demir kıyafetlerini giyinip kara çelikten yapılmış keskin kılıcımı, kargı dalı mızrağımı alıp mücadele edeyim; üç yüz yiğit arkadaşımı çağırıp onlara karşı koyayım, dedi.

Babası oğlunun bu cesur ve kararlı duruşuna razı geldi.

Emren giyinip kuşandı. Mücadele için hazırlandı. Anasıyla babasının ellerini öptü. Üç yüz yiğitle düşmana doğru at sürdü. Meydana geldiklerinde Begil'in beyaz atı ayağını yere vurmaya başladı. At, kötü niyetli birilerinin geldiğini anladığında hep böyle yapardı. Tozu dumana katmış atı gören kötü fikirli kişiler:

– Begil gelmiş. Begil'in atı bu. Kaçalım, diye bağıştılar.

Kötü niyetli tekfur:

– İyi bakın aman! Bu gelen Begil ise önce ben kaçarım. Gözcüler iyi bakın, dedi.

Gözcü iyice bakınca anladı ki at Begil'in atıdır ama üzerindeki kuş kadar bir oğlandır. Begil'in kıyafetlerini ve miğferini alsa da kesinlikle o değildir. Tekfur bu haber üzerine yüz hasımla oğlanın üzerine geldi ve ona şöyle bağırdı:

– Karşımızda durma artık. Geri dön. Ne gözünde fer var ne kaslarında kuvvet! Yanındaki arkadaşlarını da seni de bir çırpıda yere sereriz. Çekil karşımızdan.

Bu sözlerin üzerine Emren:

– Beğenmediklerin, küçümsediklerin başına iş açar. Haydi, gel de mücadele edelim, dedi.

Bu cevaba çok şaşırarak tekfur, adamlarına seslendi:

– Kim bu bize meydan okuyan? Begil’in neyi oluyor? Gidin, öğrenin.

Tekfurun adamlarından birkaçı Ermen’e yaklaşarak seslendiler:

– Altındaki beyaz at Begil’in atıdır. Kara çelikten kılıcın, üzerindeki giysi, yanındaki yiğitler Begil’indir. Begil ortada yok ama sen varsın. Sen kimsin?

Begil’in oğlu şöyle cevap verdi:

– Bre düşman, sen beni bilmez misin? Ak alınlı Bayındır Han’ın beylerbeyi Salur Kazan, kardeşi Kara Göne, Dülek Evren, Düzen oğlu Alp Rüstem, boz atlı Beyrek, Bey Begil’in evinde yemek yiyip sohbet ediyorlardı. Sizin geldiğinizi duyunca beyaz atına beni bindirdi. Kılıcını, mızrağını ve yanındaki üç yüz yiğidi yanıma verdi. Ben Begil’in oğluyum. Haydi, gel de karşı karşıya gelelim!

Bunun üzerine kötü niyetli tekfur:

– Madem istedin, geliyorum, deyip altı kanatlı gürzünü eline alıp Begil’in oğlunun üzerine yürüdü.

Emren kalkanıyla kendini savundu. Tekfur öyle güçlüydü ki Emren’in kalkanı da miğferi de ezildi. Yine de Emren ayakta kaldı, yenilmedi. Mızrakla karşı karşıya geldiler, kimse kimseyi yenemedi. Meydanda karşı karşıya geldiler, mızraklar kırıldı, yine de birbirlerini yenemediler. Bu defa at üzerinde karşı karşıya geldiler. Begil’in oğlu Emren’in karşısındakiler öyle güçlüydü ki oğlan perişan oldu. Kendinde karşısındaki kötü niyetli kişileri yenecek gücü bulmak için Allah’a sığındı:

– Yücelerden yücesin yüce Rabb’im, kimse bilmez nicesin. Güç ver Allah’ım, şu kötü niyetli kişileri yeneyim. Sana sığındım.

Emren'in duasını duyan kötü tekdir:

– Yenildin de Tanrı'na mı yalvarıyorsun? Senin bir Tanrı'n varsa benim yetmiş iki puthanem var, dedi.

Emren:

– Sen putlarına yalvarıyorsan ben âlemleri yoktan var eden Allah'ıma sığınıyorum, diye haykırdı.

İşte o zaman Hak Teala, Cebrail'e şöyle buyurdu:

– Ya Cebrail, var şu kuluma bildir ki ona kırk erin toplamının kuvveti kadar kuvvet verdim, dedi.

Bunun üzerine Emren, tekdiru kaldırdığı gibi yere attı. Tekfur öyle sert düştü ki yere, neye uğradığını şaşırıldı. Hemen oğlana dönerek:

– Ey yiğit! Senin dinin ne ise ben de o dine inandım, dedi ve parmak kaldırıp şehadet getirdi. Geri kalan hasımlar meydana bırakıp kaçtılar.

Emren, babasına düşmanı yendiğinin müjdesini gönderdi. Ak sakallı babası oğlunu karşılamaya çıktı. Oğlunu görünce ona sarıldı. Birlikte eve girdiler. O dönem evlerinin bereketi arttı; koyunları, kuzuları çoğaldı. Ela gözlü akça yüzlü Emren, güzel bir kızla evlendi.

Begil ve oğlu Emren, Bayındır Han'ın divanına çıkarak el öptüler. Han, onları önemli insanların oturduğu yerlere oturttu; ikisine de cübbe, çuha, sırmalı elbise giydirdi. Dedem Korkut gelip neşeli havalar çaldı, Begil oğlu Emren için bu Oğuzname'yi söyledi:

Dedem Korkut der:

“Yerli kara dağların yıkılmasın. Gölge koca ağacın kesilmesin. Allah'ın verdiği umudun kesilmesin. Yüce Tanrı, günahınızı adı güzel Muhammed'in yüzü suyu hürmetine bağışlasın Han'ım hey!..”

UŞUN KOCA OĞLU SEĞREK DESTANI

Oğuz zamanında Uşun Koca derler bir kişi vardı. Bu kişinin büyük oğlunun adı Eğrek'ti. Eğrek o kadar cesur, o kadar gözü kara biriydi ki beylerin beyi Kazan'ın sofrasına bile kapı çalmadan girer oturur, sohbet eder, rahatça yemeğini yiyip kalkardı. Kimseye övgüler yağdırmayan, kimsenin gözüne girmek için türlü oyunlar sergilemeyen Eğrek'in bu cesaretini bazı kişiler sevmezdi. Yine böyle bir gün Eğrek sofradayken onun bu hâl ve tavırları Ters Uzamış'ın hiç hoşuna gitmedi ve hışımla söz alıp Eğrek'e bağırdı:

– Bre Uşun Koca oğlu Eğrek! Bu sofrada oturan herkes, yerini kılıcıyla kazanmıştır. Sen ne kazandın ki bu sofrada oturuyorsun? Aç mı doyurdun, evsizlere ev mi verdin? Kılıç kuşanıp toprak mı kazandın? Ne yaptın söylesene?

Eğrek şaşkınlıkla:

– Bre Ters Uzamış! Kılıç kuşanmak, mücadele etmek hüner midir, dedi.

– Evet, dedi Uzamış.

Bunun üzerine Eğrek hışımla kalkıp:

– Madem hünerdir, hünerimizi sergileyelim, deyip Kazan Bey'den mızraklı üç yüz adam istedi.

Kazan Bey bu isteği kabul etti. Eğrek de mızraklı üç yüz adam ile at üzerinde günlerce yol gitti, geçtiği yerleri Han'ın topraklarına kattı. Böylece ilerlerken yolu, Alınca Kalesi'ne düştü. Bu kalede bolca geyik, kaz, tavuk, türlü yiyecek ve içeceklerle bezenmiş sofralar onları bekliyordu. Eğrek ve adamları rahatça oturup yiyip içtiler. Atlarını dinlensin diye ağıllara, silahlarını da ağırlık yapmasın diye bir kenara koydular. Herkes oturmuş sohbet ederken kara elbiseli altı yüz adam gelip Eğrek'in ve adamlarının üzerine yürüdü. Eğrek'i tutsak edip Alınca Kalesi'nin zindanına kapattılar.

Aradan zaman geçince “Eğrek ve adamları artık yaşamıyor.” diye haber yayıldı dört bir yana. Eğrek'in ailesini yas burüdü. Eğrek'in erkek kardeşi Seğrek zamanla büyüdü. Yolu bir hana düştü. Hanın önünde birbiriyle kavga eden iki çocuk gördü. Dayanamayıp aralarına girdi. Sinirlenen çocuklardan biri “Sen bize karışacağına git de zindanda zorla tutulan kardeşini kurtar.” diye hiddetle bağırdı.

Seğrek, bu sözler karşısında ne yapacağını bilemedi. Çocuğun söylediği gibi gerçekten bir ağabeyi olduğundan emin olmak için heyecanla sordu:

– Zindanda tutulan ağabeyimin adı nedir?

Çocuk:

– Eğrek, dedi.

Seğrek bu lafın üzerine hiç zaman kaybetmeden atına binip doğruca eve vardı. Annesine ağabeyinin yaşadığını söyledi. “Ağabeyim esir düşmüş. İznin olursa varıp kurtarayım anne.” dedi.

Annesi büyük oğlunun yaşadığına inanamadı. “Yalan haberdur, küçük oğlumu da esir etmek için tuzaktır.” diye düşünüp küçük oğlunun gitmesine izin vermedi.

Seğrek, annesinin izin vermemesine çok üzüldü. “Haber doğrudur, değilse de gözümle görmeden inanmam.” diye diretti. Babası da “Yalan haberdur, gitme.” dedi fakat Seğrek kimseyi dinlemedi.

“Seğrek’in inadını nasıl kıyarız?” diye düşünen anne ve babası, Kazan Han’a gidip akıl danıştılar. Kazan Han, “Haber doğru değildir. Bu çocuğunuzu da kaybetmeyin. Bir sevdiği vardı. Düğün yapalım hemen. Böylece bir yere gidemez.” dedi.

Düğün dernek kuruldu. Seğrek, sevdiği kızla evlendi ancak düğün gecesine, eve bile girmeden olanı biteni ve yapmak istediklerini eşine anlattı:

– Ağabeyimi kurtarmadan bu eve giremem, sen beni üç yıl bekle. Eğer üç yılda gelmezsem bil ki bir daha gelmem. Benden umudu kes, başkasıyla evlen, dedi.

Gelin kız:

– Seni üç yıl da beklerim, yüz yıl da... Gideceğini anana, babana demeden gitmek olmaz, deyip onlara haberi yetiştirdi.

Anası, babası kapıya durdular. “İzin vermeyiz oğul!” dediler ama Seğrek dinlemedi. Anasının, babasının elini öpüp çıktı yola. Üç gün üç gece at sürdü. Yoluna çıkanı, kendini durdurmak isteyeniyi ezip geçti ancak karşısına çıkanlardan biri hızlıca kaçıp haberi tekfura yetiştirdi.

Tekfur, vakit kaybetmeden adamlarına emir verdi:

– Silahlı altmış adam salın üzerine. Yakalayıp buraya getirsinler onu!

Seğrek, bir kenarda yorgunluktan kıvrılıp uyuyakaldı. Seğrek'in uykusu derindi ama yatmadan evvel atının yularını bileğine bağlamıştı. At, gelenlerin ayak seslerini işitince burnuyla Seğrek'i dürtüp uyandırdı. Seğrek hemen yerinden kalkıp atına bindi. Gelenlerle mücadele etti. Karşısında kimse kalmayınca yine yatıp uyudu. Bu haber, tekfura gidince tekfur hiddetle bağırdı:

– Bu sefer üç yüz adam gönderin.

Üç yüz adamın hepsi birden:

– Aman beyim! Bizi göndermeyin. Kökümüzü kurutur, hepimizi yok eder. Bilmezsiniz, o nasıl bir yiğitmiş, diye yalvardılar. Bunun üzerine tekfur:

– Öyleyse at verin, kıyafet verin. Bir de Eğrek'i zindandan çıkarın. Seğrek denen yiğidin üzerine salın, diye emretti.

Adamlar Eğrek'i zindandan çıkardılar ve ona:

– Beyimiz sizi affetti ama şu yol kenarına bir deli yatmış, uyuyor. Çoluğun çocuğun yiyeceğini çalan, insanlara kötülük eden biri. Onu durdurursan beyimiz bir daha yoluna çıkmayacak, seni özgür bırakacak, dediler.

Eğrek, hemen saçını sakalını kesip kılıcını kuşandı. Üç yüz adamla birlikte Seğrek'e doğru yol aldı. Tam Seğrek'in olduğu yere yaklaştıklarında adamların hepsi durdu. Eğrek şaşkın şaşkın:

– Siz niye durdunuz? Gelsenize, dedi.

Adamlar:

– Bey sana verdi bu görevi, sen git, dediler.

Eğrek yaklaştıkça bir yiğidin ağaç altında uyuduğunu gördü. Adamlara seslendi:

– Gelsenize, uyuyor. Ben onu tutayım, siz de bağlayın, götürün, haydi!

Adamlar:

– Yok yok. Uyumuyordur o. Bakıyordur bize. Sen hallet. Görev senin.

Eğrek atından inerek Seğrek'e yaklaştı ki ne görsün? Ay yüzlü bir delikanlı. Belinde de kopuzu. Derin derin uyuyor. Kimseye zararı yok. Eğrek eğilerek kopuzu aldı ve başladı çalmaya.

Kopuz sesine uyanan Seğrek tam kılıcına davranacakken düşmanın kılıç tutmadığını, sadece kopuz çaldığını fark etti. Kopuzu Eğrek'in elinden hışımla çekti.

Eğrek:

– Senin adın nedir, diye sordu.

Seğrek:

– Sancağımızın başı Bayındır Han, komutanımız Salur Kazan, babam Uşun Koca ben ise Seğrek'im. Bir de ağabeyim varmış ki onun da adı Eğrek'tir.

Seğrek'in sözlerini duyan Eğrek'in kalbi heyecandan küt küt atmaya başladı.

Eğrek:

– Gurbete beni mi aramaya geldin sen kardeşim? Ben Eğrek'im, deyince iki kardeş birbirine sarıldı. Seğrek ağabeyinin elini öptü.

Olan bitene uzaktan bakan üç yüz adam:

– Herhâlde mücadele içindeler. Bekleyelim, belki bizimki galip gelir, diye düşündüler.

Onlar beklerken iki kardeş kara elbiseli üç yüz adama karşı koydular. Onları yendiler. Oradaki atları da önlerine katıp evlerine vardılar. İki kardeşin geldiğini haber alan herkes, sevinçten bayram etti. Uşun Koca davul çaldırıp altın, tunç borular öttürdü. Kurbanlar kesildi. Eğrek de sevdiği kızla düğün yaptı. Mutluluk üzerine mutluluk oldu. Dedem Korkut gelip destan söyledi.

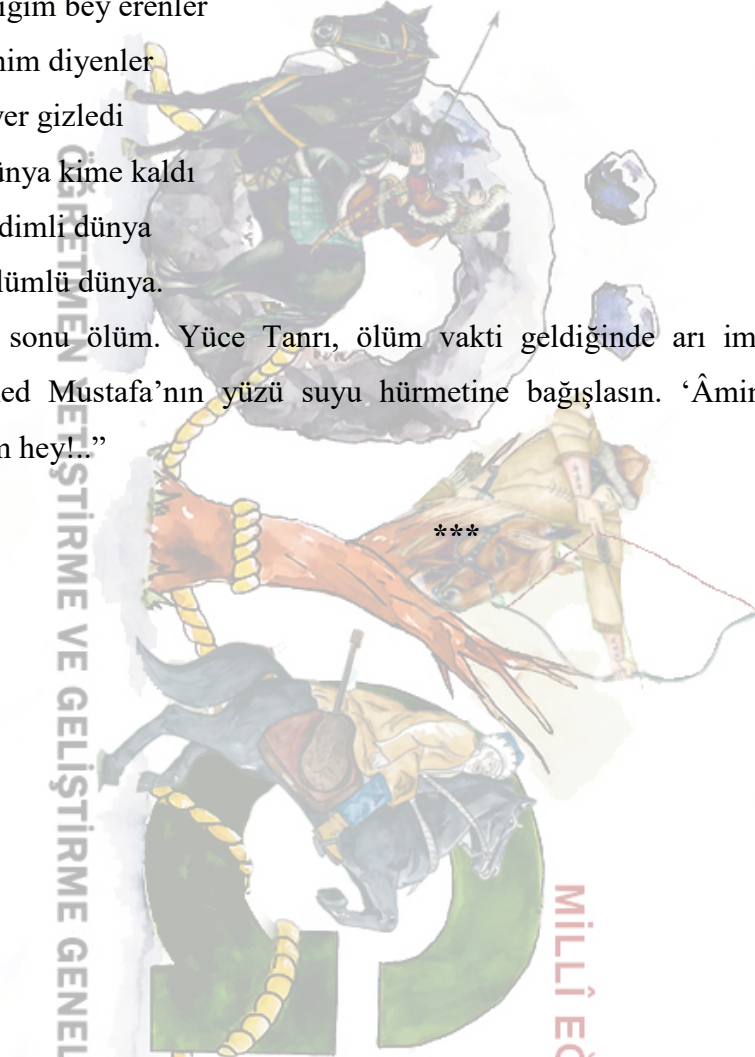
Dedem Korkut der:

“Hani dediğim bey erenler
Dünya benim diyenler
Ecel aldı yer gizledi
Ölümlü dünya kime kaldı
Gelimli gidimli dünya
Son ucu ölümlü dünya.

Uzun yaşamın sonu ölüm. Yüce Tanrı, ölüm vakti geldiğinde arı imandan ayırmasın sizi. Günahınızı Muhammed Mustafa'nın yüzü suyu hürmetine bağışlasın. ‘Âmin!’ diyenler Tanrı'nın yüzünü görsün Han'ım hey!”

ÖĞRETİM GELİŞTİRME VE GELİŞTİRME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

T.C.
MILLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

URUZ'UN ESİR DÜŞEN BABASI SALUR KAZAN'I KURTARDIĞI DESTAN

Bir gün Trabzon tekfuru, Beylerbeyi Kazan Han'a bir şahin gönderdi. Kazan Han da ertesi gün şahinlerle birlikte erkenden talim yapmaya karar verdi.

Şahincibaşı Kazan Han, yirmi beş er ve şahini de alarak talim alanına vardılar. Etrafta bir kaz sürüsü vardı. Kazan Han, şahini serbest bıraktı. Şahin havalandı ama kazlardan hiçbirini yakalayamadı. Gökte süzüldü ve epeyce ilerideki Toman'ın Kalesi'ne kondu. Kazan Han ve ekibi, şahinin peşinden gittiler. Yoldayken Han'ın uykusu geldi. Oğuz beyleri yedi gün uyurlardı. Bu yüzden de bu uykuya "küçücük ölüm" denirdi. İşte Kazan Han'ın uykusu da böyleydi. Uyursa yedi gün gözlerini açamayacaktı. Kazan Han, bunu bilse de uykuya yenik düştü ve yatıp uyudu.

Tam o sırada Toman'ın Kalesi'nin tekfuru gezintiye çıkmıştı. Tekfurun adamları ileride atlar ve erlerin olduğunu, beylerinin de uyuduğunu söylediler. Tekfur "Gidip kim olduğunu öğrenin." diye emir verdi.

Yaklaşan adamlar uyuyan kişinin Oğuz erenlerinden olduğunu anladılar. Gelip tekfura haber verdiler. Tekfur da hemen askerlerini topladı, Kazan Han'ın üzerine yürüdü. Kazan Han'ın beyleri, üzerlerine doğru gelen düşmanı görseler de çaresizce orada beylerini beklediler. Eve dönüp kaçmak olmazdı, "Sonunda ölüm de olsa beyimizin başını bekleyelim." dediler. Düşmanla mücadele eden Kazan Han'ın yirmi beş eri de orada şehit oldu. Hâlâ uykuda olan Kazan Han'ın elini ayağını iple bağladılar ve onu arabaya koydular. Yolda giderken araba gıcırıtmasının sesi, Kazan Han'ı uyandırdı. Elindeki, ayağındaki ipleri kopardı. Sonra da elini eline vurup kahkahalarla gülmeye başladı. Tekfurun adamları, şaşkınlıkla sordular:

– Ne gülüyorsun Kazan?

Kazan Han:

– Bre insafsızlar, sallana sallana giden bu arabayı beşiğim sandım. Sizi de dadım sandım da ona gülüyorum, dedi.

Yolculuğun sonunda araba, kaleye vardı. Kazan Han'ı kaledeki bir kuyunun içine koydular. Kuyunun üzerini de değirmen taşıyla kapattılar. Yemeğini, suyunu da değirmen taşındaki bir delikten bıraktılar. Bu şekilde günler günleri kovaladı.

Bir gün, tekfurun hanımı kendi kendine “Gideyim de şu Kazan’ı bir de ben göreyim. Nasıl biri ki bunca zaman yüzlerce adama hep meydan okumuş?” dedi. Hatun bu düşünceyle zindancıya kapıyı açtırdı ve Kazan’a seslendi:

– Kazan Bey nedir hâlin? Yer altında mı daha iyisin, yer üstünde mi? Orada ne yiyip ne içiyor ve neye biniyorsun?

Kazan Han cevapladı:

– Yer altında da olsam, yer üstünde de olsam fark etmez. Ben her daim yer içer, kendime bir binek bulurum. Varın, siz düşünün gerisini. Beni buraya kapatmakla iyi etmediniz, size buradan daha çok zarar veririm.

Tekfurun hanımı telaşlandı:

– Vay, senin elinden ne yeryüzünde dirimiz ne yer altında ölümüz kurtulmuş, dedi ve tekfura koştu. Yanına varıp:

– Kazan’ı kuyuya kapatmakla iyi etmedik. Hemen çıkaralım. Bizi övüp Oğuz’u yersin. Sonra da memleketimize düşmanlık etmeyeceğine yemin etsin, dedi.

Tekfur ve adamları kuyuya gidip Kazan’ı dışarı çıkardılar. Ona şart koştular:

– Memleketimize düşmanlık etmeyeceğine yemin et. Bizi öv, Oğuz’u da kötüle. Biz de seni özgür bırakalım, dediler.

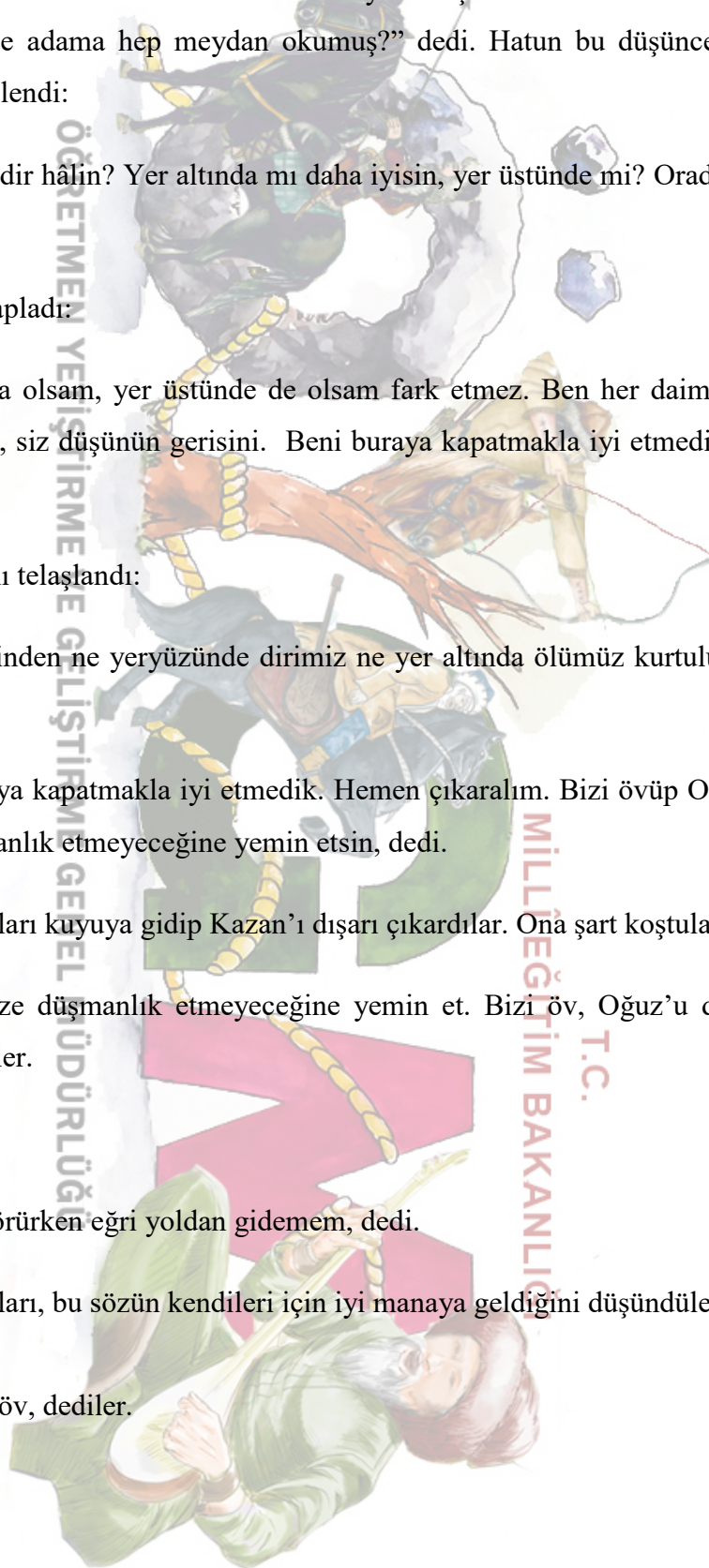
Kazan Han:

– Doğru yolu görürken eğri yoldan gidemem, dedi.

Tekfur ve adamları, bu sözün kendileri için iyi manaya geldiğini düşündüler. Mutlu oldular.

– Şimdi de bizi öv, dediler.

Kazan Han:

– Kendi aslımı, kendi kökümü yeremem. Oğuz erenleri dururken sizi övemem. Yüce dağları duman tutsa, her yer kapkara sis olsa, atımın kulağı bile görünmez olsa kılavuzsuz yolu bulan Kazan er, benim. Yedi başlı ejderhayı bulup da heybetinden gözüm yaşarınca “Namert gözüm, bir yilandan ne var ki korkacak?” dedim ama yine de ejderhayı etkisiz hâle koyunca “Erim, beyim!” diye övünmedim. Övünen erleri hoş görmedim. Kudretli Oğuz elinde bir oğlum var, adı Uruz. Bir kardeşim var, adı Kara Göne. Eline geçmiş iken bre insafsız, öldür beni! Doğru yoldan sapacağım yok, kendi aslımı yermem yok, diye bağırdı.

Tekfurun adamları:

– Kazan bizi övmedi ama oğlu ve kardeşi varmış. Kazan’a zarar verirsek oğluyla kardeşi gelir. En iyisi biz onu domuz damına hapsedelim, dediler.

At ayağı çabuk, ozan dili çevik olur. Kazan’a ne olduğunu kimse bilmedi.

Bu sırada Kazan’ın oğlu Uruz büyüdü, bir yiğit oldu. Bir gün karşısına çıkan biri:

– Sen Kazan Han’ın oğlu Uruz değil misin, diye sordu.

Uruz hiddetle:

– Benim babam Bayındır Han’dır, dedi.

Adam:

– Yok yok. Bayındır Han, annenin babasıdır. Senin baban Kazan Han’dır, dedi.

Uruz:

– Peki, babam Kazan Han yaşıyor mu, diye sordu.

– Yaşıyor ama Toman’ın Kalesi’nde zorla tutulmaktadır, diye cevapladı adam.

Bunun üzerine Uruz, atını geri çevirip eve döndü. Annesine:

– Anne, ben Bayındır Han’ın oğlu değilmişim; Kazan Han’ın oğluymuşum. Bunu benden neden sakladınız, diye sordu.

Annesi ağlayarak cevapladı:

– Ah oğlum, baban yaşıyor ama sana bunu söyleyemedim. Hasımlarımıza varıp da orada zarar görürsün diye diyemedim. Madem öğrendin, amcana haber gönder gelsin, onun fikrini alalım.

Amcası gelince Uruz:

– Amca, ben babamın zorla tutulduğu kaleye gidiyorum ne dersin, diye sordu.

Amcası Uruz’la birlik olup tüm erlerine haber saldı. “Uruz babasına gidiyor, siz de hazırlanıp gelin.” dedi.

Alp Uruz çadırlarını açtırdı, cephanesini yükledi. Boru çalındı, hazırlıklar bitince kaleye doğru yola çıkıldı.

Yol üzerinde bir kilise gördüler. Atlarından inip tüccar kıyafetleri giydiler. Kilisedekiler gelenleri görünce “Bunlar hiç de tüccara benzemiyor.” deyip koşarak kaleye sığındılar. Kalenin kapılarını sımsıkı kapatıp seslendiler:

– Kimsiniz?

Uruz ve yanındakiler:

– Tüccarız!

Kilise halkı:

– Yalan söylüyorsunuz, diyerek Uruz ve adamlarını taşlamaya başladılar.

Uruz ve erler atlarından inerek kalenin kapısına gürz vurmaya başladılar. Kapı açılıp da içeri girdiklerinde karşılarına çıkan herkesi yendiler. Bu olayları gören bir haberci hızla tekfurun yanına koştu. Kilisenin alındığını, düşmanın üzerlerine doğru geldiğini söyledi.

Tekfur, beylerini topladı; onlara düşmanla nasıl başa çıkabileceğini sordu. Beyler de zorla tuttıkları Kazan’ı dışarı çıkarmayı teklif ettiler. Kazan’ı çıkarıp tekfurun önüne getirdiler.

Tekfur:

– Kazan, bize karşı olanlar üstümüze doğru geliyor. Eğer bunları yener, sonra da bize karşı olumsuz tavrını bırakırsan seni serbest bırakırız, dedi.

Kazan:

– Vallahi doğru yolu görürken eğri yoldan gelemem, dedi.

Tekfur ve adamları bu söz üzerine “Kazan ant içti.” sanıp sevindiler.

Tekfur, askerini toplayıp meydana geldi; çadır diktirdi. Tekfurun askeri, Kazan’ın etrafına toplandı. Kazan’ı giydirip kılıç, mızrak ve topuz verip karşı tarafla mücadele etmesi için hazırladılar.

Bu sırada Oğuz erenleri hızla gelip gümbür gümbür davul çaldılar. Kazan, atıyla meydana girdi. Oğuz erenlerinin karşısına çıktı. Kazan’ın karşısına Boz atlı Beyrek geçti. Kazan Han, Beyrek’e dönerek:

– Kalkıp yerinden doğrulan yiğit! Demir giyimli, güçlü kuvvetli yiğit, ne yiğitsin! Adın nedir, söyle, dedi.

Beyrek şöyle cevap verdi:

– Bre insafsız, sen beni bilmez misin? Bay Büre Han’ın oğlu Bamsı Beyrek derler bana. Gel beri bre zalim, güreşelim!

Kazan:

– Bre yiğit, bu askerin önünde ak sancaklı bir alay vardı. Çadırını herkesten önce dikti. Beyaz bir ata bindi. O yiğit kimdir? Lütfen söyle.

Beyrek:

– Bre insafsız kimin nesi olacak? Beyimiz Kazan’ın oğludur, dedi.

Kazan sessizce “Elhamdülillah, benim oğlum büyümüş de bir yiğit olmuş!” dedi.

Beyrek sürekli soru sorulmasına sinirlenerek:

– Bre zalim, daha “Bu kim, Şu kim?” diye soracak mısın? Gel de m¼cadele edelim, deyip g¼rz¼n¼ salladı.

Kazan kendisini tanıtmadı. Beyrek’i bileğinden tutup çekti. Beyrek’in gücü kuvveti kalmadı.
Kazan:

– Ya Beyrek, söyle de beyine buraya gelsin, dedi.

Bu sırada meydana Eylık Koca’nın oğlu Dönebilmez Dülek Evren girdi. Onu gören Kazan:

– Şafak vakti yerinden kalkan yiğit, sen de kimsin? Erin erden adını saklaması ayıptır, söyle, adın nedir?

Dülek Evren:

– Bre zalim, benim adımın bilmez misin? Elli yedi kalenin kilidini alan Eylık Koca oğlu Dönebilmez Dülek Evren derler bana, deyip mızrağıyla Kazan’a doğru at sürdü.

Kazan, atını hızla sürüp Dülek Evren’in mızrağını elinden alıp parçaladı. Dülek Evren atını geri çevirip gitti.

Bu kez meydana Düzen oğlu Alp R¼stem geldi.

Kazan yine sordu:

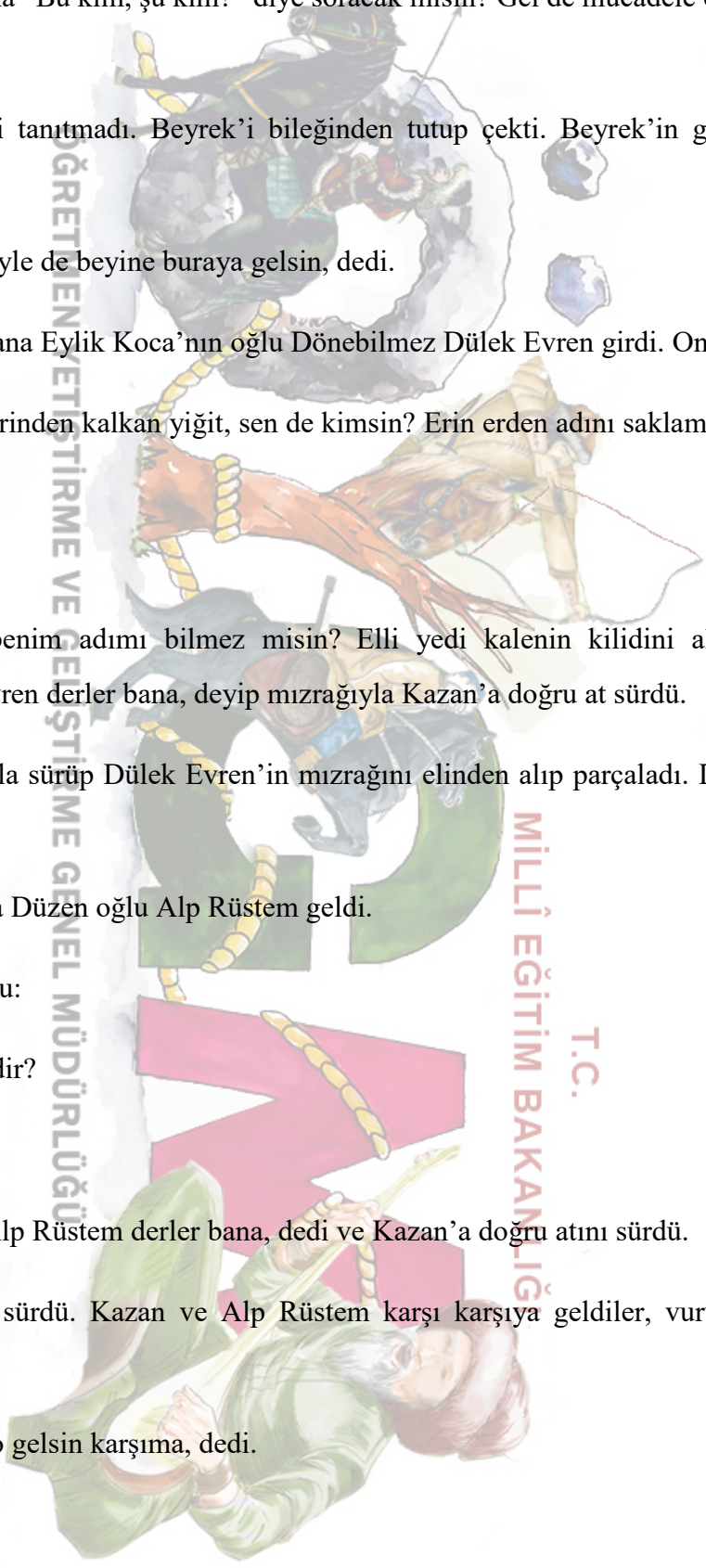
– Yiğit, adın nedir?

Alp R¼stem:

– Düzen oğlu Alp R¼stem derler bana, dedi ve Kazan’a doğru atını sürdü.

Kazan da atını sürdü. Kazan ve Alp R¼stem karşı karşıya geldiler, vuruştular. Kazan yendi. R¼stem’e dönerek:

– Beyine söyle o gelsin karşıma, dedi.

Kazan Han meydanda beklerken Uruz, hızla at sürüp kılıcıyla babası Kazan Han'ın üzerine yürüdü. Kazan Han'ın kıyafeti darbe aldı. Uruz tekrar zarar vermek için Kazan'a döndü. Tam o sırada Kazan Han:

– Kara dağımın yükseği oğul! Karanlıklı gözlerimin aydını oğul! Alpım Uruz, aslanım Uruz! Ak sakallı babana kıyma oğul!...

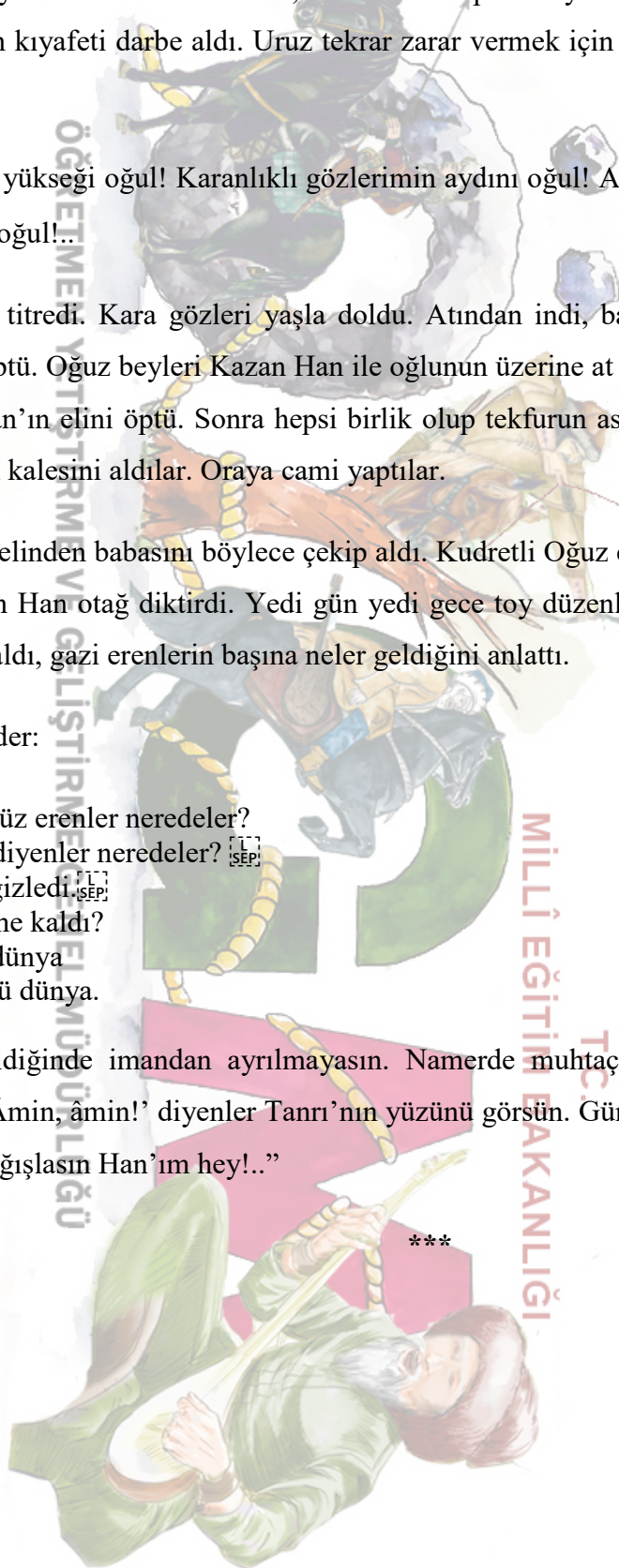
Uruz'un yüreği titredi. Kara gözleri yaşla doldu. Atından indi, babasının elini öptü. Kazan da atından inip oğlunu öptü. Oğuz beyleri Kazan Han ile oğlunun üzerine at sürdüler, etraflarını çevirdiler. Hepsi attan inip Kazan'ın elini öptü. Sonra hepsi birlik olup tekfurun askerlerine at sürdü, kılıç çekti. Oğuz beyleri tekfurun kalesini aldılar. Oraya cami yaptılar.

Uruz, kötülerin elinden babasını böylece çekip aldı. Kudretli Oğuz eline vardı. Ak yüzlü annesine müjde verdiler. Kazan Han otağ diktirdi. Yedi gün yedi gece toy düzenledi. Herkes yedi, içti. Dedem Korkut geldi kopuz çaldı, gazi erenlerin başına neler geldiğini anlattı.

Dedem Korkut der:

“Hani övdüğümüz erenler neredeler?
Dünya benim diyenler neredeler?
Ecel aldı, yer gizledi.
Fâni dünya kime kaldı?
Gelip gidimli dünya
Son ucu ölümlü dünya.

Ölüm vakti geldiğinde imandan ayrılmayasın. Namerde muhtaç olmayasın. Beş kelime dua kıldık, kabul olsun. ‘Âmin, âmin!’ diyenler Tanrı'nın yüzünü görsün. Günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa hürmetine bağışlasın Han'im hey!..”

DIŞ OĞUZ'UN İÇ OĞUZ'A BAŞ KALDIRMASI DESTANI

Eskiler Oğuz ilinin bir tresinden söz ederler: Treye göre yılda bir gün varlıklı beyler çadırlarından dışarı çıkarlar, tüm gün o çadıra girmezler ve o gün Oğuz halkı bu varlıklı beylerin çadırlarından istediğini alırdı. Bu töreye de “yağma” derlerdi. Tüm Oğuz beyleri bu töreye uyardı. Kazan Bey de bu töreye saygılıydı. Her yıl eşinin elinden tutup çadırından çıkardı. Üç Ok (Üçok) ve Boz Ok (Bozok) beyleri de Kazan'ın çadırına gider, istediklerini alırlardı.

Yine günlerden bir gün Kazan Bey, tre gereği evinin eşyalarını dağıtmaya karar verdi fakat bu sefer yalnızca İ Oğuz beylerini davet etti. Aruz, Emen ve diğer Dış Oğuz beyleri bu duruma çok üzüldüler. Kendi aralarında bu meseleyi görüşüp tavır aldılar. Salur Kazan'a ksp bir daha hiçbir davetine gitmemeye karar verdiler.

Aradan bir süre geçince Kazan Bey, Dış Oğuz beylerinin kendisini hiç ziyarete gelmediklerini fark ederek Kılbaş adlı adamına bunun nedenini sordu. Kılbaş, Kazan'a her Şeyi açık açık anlattı: “Böyleyken böyle. Sen evinin eşyalarını dağıtarken onları ağırmadın, onlar da sana kstler.” dedi. Kazan hiddetlendi. Nasıl olur da beyleri kendisine düşman olurdu? Kılbaş, Kazan'ı sakinleŐtirmeye çalıştı ve derhâl gidip işin aslını astarını öğreneceğini söyledi. Atına atladđđı gibi de yola koyuldu.

Bir süre sonra Kılbaş, adamlarıyla birlikte Kazan'ın dayısı Aruz'un evine vardı. O sırada Aruz, ağacın glgeleğinin altında oğullarıyla oturmaktaydı. Kılbaş kendisine selam verip yanına oturdu. Aruz'a, Kazan'ın baŐının dertte olduğunu ve kendisinin ona yardıma gelmesini istediğini söyledi. Aruz, yüz çevirdi. Kazan'ın zor zamanında, artık onun yanında olmayacaklarını söyledi. Öfkeyle bağırdı. Kılbaş, onun ksknlğnden emin oldu. Giderken de Aruz'a, Kazan'ın yardıma ihtiyaı olduğu konusunda yalan söylediğini, asıl amacının Aruz'un Kazan'a ks olup olmadđđını öğrenmek olduğunu söyleyiverdi. Ardından da atına atladđđı gibi Kazan'ın yanına döndü. Bu durum Aruz Bey'in ağırına gitti, çok içerledi. Hemen yanına diğer beyleri topladı, büyük bir toy verdi ve onları yanına çağırma sebebini anlattı. “Böyleyken böyle...” diyerek olan biten her Şeyi diğer beylere de açıkladı. Sonunda da artık Kazan'ın karşısında olduğunu söyledi. Diğer beylerden de kendisini desteklemelerini istedi. Diğer Dış Oğuz beyleri Aruz'a hak verdiler ve hepsi birden o saatten sonra Kazan'ın hasımları olduğunu söylediler. “Senin dostuna dost, düŐmanına düŐmanız.” diyerek yemin ettiler.

Birlikte bir plan yaptılar. Kazan'ın en yakın beyi olan Beyrek'i çağırıp ondan kendilerini Kazan'la barıŐtırmasını istemeye karar verdiler. Bu kararı verirlerken Beyrek'in

hiçbir zaman Kazan'a ihanet etmeyeceğinden emindiler. Esas amaçları, Beyrek geldiğinde Beyrek'e zarar vermektir. Bu şekilde Kazan Bey'in karşısında olduklarını göstermeyi hedeflediler.

Aralarından birini seçip Beyrek'e haber yolladılar. Haberci, Beyrek'e Dış Oğuz beylerinin mesajını ilettiler. Bunun üzerine Beyrek, derhâl kırk yiğidini de alarak Aruz Bey'in evine gitti. Aruz'un evine ulaşınca selam verip içeri girdi. Yanlarına oturdu. Aruz ona kendisini de Kazan'ın karşısında olsun diye çağırdıklarını söyleyince Beyrek sinirlendi. Hiddetlendi ve asla Kazan Bey'e asi olmayacağını söyledi. Bunun üzerine Aruz, Beyrek'in üzerine yürüdü ve Beyrek'e zarar verdi. Olayı gören Beyrek'in yiğitleri hemen Beyrek'i atın arkasına bindirip oradan uzaklaştırdılar. Evine götürüp üstüne cübbesini örtüp yatırdılar. O sırada çok acı çeken ve bu acıdan dolayı yaşamaya devam edemeyeceğini anlayan Beyrek, yiğitlerinden gidip Kazan Bey'e durumu haber vermelerini istedi. Bunları söyledikten kısa bir süre sonra da Hakk'ın rahmetine kavuştu. Haber tez vakitte Beyrek'in ailesine ulaştı. Oğuz illerinde feryat figan oldu. Gözyaşı ve toz duman ortalığı kapladı. Kızlar, gelinler ak elbiselerini çıkartıp karalarını giydiler. Beyrek'in ak boz atı kenara çektiler, yas için hazırlandı. Beyrek'in yiğitleri, Kazan'ın yanına vardılar. Başlarındaki şapkalarını yerlere atarak yüksek sesle ağladılar. "Sen sağ ol beyim Kazan, artık Beyrek bu dünyadan göçtü gitti." dediler. Bunu duyan Kazan Bey de mendilini eline alıp hüngür hüngür ağladı. Feryat figan eyledi. Yedi gün yedi gece odasına kapandı. Beyrek'in ölümü tüm Oğuz iline kara bir sis gibi çöktü.

Bir süre sonra Oğuz beyleri Kazan'a gelip Beyrek'in ölümünden sorumlu kişilerle karşı karşıya gelmesi gerektiğini söylediler. Kılbaş ve Kara Göne, Kazan'ı odasından çıkmaya ikna etti. Beyler kendi aralarında bir plan yaptılar. Kazan kendini topladı ve hemen atlanıp silahlarını kuşanarak yola koyulmalarını emretti. Bunun üzerine beylerin hepsi atlandı. Kazan, konur ata bindi. Gece boyu davullar çalındı, borular öttürüldü. Günler ve geceler boyu yol gidildi. Eee, onlar yaklaşırken elbette Dış Oğuz beyleri de bundan haberdar oldular. Onlar da boru çalıp asker topladılar ve nihayetinde Üç Ok ve Boz Ok beyleri bir meydanda karşılaştılar.

Aruz ve Kazan Bey karşı karşıya geldiler. Saatlerce süren başa baş göze göz dişe diş bir mücadele sonucunda Kazan Bey Aruz'u alt etmeyi başardı. Bunu gören diğer Oğuz beyleri Kazan'ın yanına gelerek ondan kendilerini affetmesini istediler. Kazan onları affetti. Ardından çadırlar kurdurup toy düzenledi. Toya Dede Korkut da geldi. Eline kopuzunu alıp boy boyladı, soy soyladı. Oğuz beylerine dualar etti.

Dedem Korkut der:

“Hani dediğim bey erenler
Dünya benim diyenler
Ecel aldı yer gizledi
Ölümlü dünya kime kaldı
Gelimli gidimli dünya
Son ucu ölümlü dünya.

Önünde sonunda uzun yaşamın ucu ölüm, en sonu ayrılık. Ölüm vakti geldiğinde arı imandan ayırmasın. Ak sakallı babanın yeri uçmak olsun, ak pürçekli ananın yeri uçmak olsun. Yüce Tanrı seni alçağa muhtaç etmesin. ‘Âmin, âmin.’ diyenler Tanrı’nın yüzünü görsün. Yüce Allah, günahınızı adı güzel Muhammed’in yüzü suyu hürmetine bağışlasın Han’ım hey!..”

ÖĞRETİM YETERLİĞİ VE GELİŞTİRME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

T.C.
MILLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

SALUR KAZAN'IN YEDİ BAŞLI EJDERHAYI YOK ETMESİ

Günlerden bir gün, dumanlı dağların kurdu Bayındır Han'ın sağ kolu Kazan Bey; gök sümbüllü, başı her daim karlı, ala renkli, bin bir kuşun yuvası ala dağlarda beyleriyle gezinmeye çıktı. Gezinti, iyi gidiyordu. Kazan Bey'in adamları gönüllerince geziniyor, birbirleriyle eğleniyorlardı. O sırada Salur Kazan'ın yanına bir haberci gelip kendisine heyecanla "Beyim, neden burada eğlenip durursun? On bin düşman üzerimize doğru geliyor." dedi ama Salur Kazan bu, hiç ciddiye alır mı o kadar az düşmanı? Almadı elbette, kılı bile kıpırdamadı. Adamlarıyla birlikte avlanmaya devam etti. Az sonra haberci tekrar kan ter içinde gelerek "Beyim, bu sefer yirmi bin düşman yaklaşıyor!" dedi. Kazan bey bunu da ciddiye almadı. Haberci az sonra yine geldi bu sefer elli bin düşmandan söz etti ama ne mümkün Kazan Bey'i ürkütmek? Yine yerinden bile kıpırdamadı; avına, eğlencesine devam etti. En sonunda haberci "Beyim, beyim! Bu sefer tam yüz bin düşman üstümüze geliyor." deyince Kazan Bey yerinden doğruldu. Uzun bıyıklarını burup "Eee, o zaman şimdi mücadele vaktidir." dedi. Gidip mücadele için zırhını kuşandı. Dua etti ve yer titreten, sert baktığında düşmanın ödünü kopartan, Türkistan'ın direği tüm beylerini yanına toplayıp her birini bir yandan hasımlarının üstüne saldı. Kendisi de ordunun merkezinde durdu. Böylece tam yedi gün yedi gece direndiler ve sonunda hasımlarını yendiler. Bu sefer de Aras ve Kars kalelerini aldı amma sorarsanız "Hiç övündü mü?" diye, "Yok." derim. Buncasını yaptı da tek bir gün "Ben yığıdım, ben alıpım." diye övünmedi Salur Kazan.

Yine Salur Kazan'ın yanına tazısını alarak talime çıktığı günlerden biri idi. Salur Kazan ile üç yüz yığıdi; ördekleri ürkütüp, parsları kükreterek eğlenmek istediler ama istedikleri gibi olmadı. Kazan, hoşlanmadı. Yanına yığıtlerini almadan konur atına atlayıp düştü gitti uzak dağlarda tek başına gezintiye gitti. Uzun süre gittikten ve kendisine uygun bir eğlenceyle karşılaşmayı diledikten sonra uzakta Kara Dağ'ın eteğinde gözüne bir şey ilişti. Yerde meşale gibi yanan ve etrafı dumanla kaplı olan şeyi önce merak etti, daha sonra bu meşaleleri kendi ordusuna ait zannetti ve içi rahat bir şekilde o yana doğru ilerledi.

Biz meşaleye doğru yürüyen Kazan'ı orada bırakalım, haberi Kazan'ın obasından verelim. Kazan Bey'in askerlerinden Kılbaş, Kazan Bey'i hiç yalnız bırakmazdı. Kazan'ın tek gittiğini anlar anlamaz onun peşinden yola koyuldu. Bu arada Kazan, gide gide o uzaktan gördüğü şeye iyice yaklaştı. Burnuna keskin bir meşe kokusu geldi. Bir de baktı ki o meşe kokusu tepe gibi bir şeyden geliyor. Yaklaşınca o yatan devasa şeyin bir ejderha olduğunu fark etti. Yedi yerde meşale gibi yananların ejderhanın gözleri, tüten kara dumanlarınsa onun ağzından çıkan buharlar olduğunu anladı. Meşe kokusu ise onun yiyeceklerinden geliyordu. O

vakit, Kazan'ın kalbi ağzından çıkacakmış gibi oldu. Kalbinin gümbürtüsü öte yakadan duyuldu. Akli başından gidiverdi. Tam o sırada Kılbaş "Yettim beyim!" diyerek geldi. Kazan, Kılbaş'a döndü ve "Ejderhayla mücadele edeyim mi yoksa dönüp gidelim mi?" diye sordu. Kılbaş keskin gözleriyle Kazan'a bakıp "Sana mücadele etmek yakışır Kazan Bey." dedi.

Kazan Bey bunu duyar duymaz yerinden kalktığı gibi atını ejderhanın üstüne doğru sürdü. Baktı ejderha uyuyor, "Mertlik bende kalsın, uyandırırım da öyle mücadele edeyim." diye düşünerek ejderhayı uyandırdı. Sadağından bir ok çıkardı ve ejderhaya doğru fırlattı. Uykusundan bir okla uyandırılan ejderha, çok sinirlendi; âdeta deliye döndü. Kuyruğunu sağa sola savurdu, değdiği yeri yıktı geçti. Böğürtüsü yeri göğü inletti. Dağları taşları yaktı ağzındaki ateşle. Sonra ejderha derin bir nefes aldı. O kadar kuvvetliydi ki nefesinden bir hortum oldu. Kazan'ın ayakları yerden kesiliverdi ve hızla hortuma doğru çekildi. Kazan bir anda güçlü bir nara attı ve dua etti:

"Ey dilediğini göğe çıkartan yüce Tanrı! Çocukları seni göklerde arar ama bilirim ki sen müminlerin gönlünde, sadıkların dilindesin. Akarsular üzerine köprü kurayım. Fakirleri giydireyim. Yolda kalmışların elinden tutayım. İnsanlar 'Kazan'ı bir yılan yuttu.' demesinler. Beni insanların diline düşürme. Ey Allah'ım, sen bana bir kurtuluş göster." dedi.

Kazan bunları der demez onunla ejderha arasında otağ kadar dev bir kaya çıkıverdi. Kazan hemen o kayayı kendine siper etti, kayadan aşağı indi ve kalkanını aldı eline. Ejderhanın nefesi hâlâ onu çekmeye çalışıyordu ama kalkan onu korudu. O sırada çevik bir hareketle Kazan, sadağından tam seksen ok çıkartıp art arda ejderhaya atmaya başladı. Okların acısıyla biraz sersemleyen ejderha daha da deliye döndü ama artık gücü tükenmişti. Kazan bunu fırsat bildi, ejderhayı birkaç hamlede etkisiz hale getirdi. Sonra da gövdesine tırmanıp, bağdaş kurup oturdu ejderhanın üstüne. İşte böylece yendi Kazan Bey koca ejderhayı.

Ejderhanın ağzından hâlâ zehir akıyordu. Akan zehir her yanı yakarak ilerliyordu. Bunu gören Kılbaş, Kazan'ı ejderha yuttu sandı ve çok üzüldü. Hemen kılıcını çekip oraya doğru yaklaştı. O sırada ejderhanın üstünde bağdaş kurup oturan Kazan'ı görüverdi. Dünyalar onun oldu. Çocuklar gibi hopluya zıplaya sevindi. O sırada Kazan, Kılbaş'a ejderhayı yendiği için ejderhaya benzeyen bir kıyafet dikip giyinmek istediğini söyledi. Öyle de yaptılar hatta sadece elbise değil ejderha derisine benzeyen bir deriden gürzüne kılıf, kılıcına kın, mızrağına da kap yaptırdı Kazan. Kafasına da ejderhanın başı gibi bir şapka... Eee, oldu mu size Kazan Bey âdeta bir ejderha? E oldu elbet. Uzaktan görenler de onu ejderha sandılar.

Ejderhaya benzeyen Kazan, o hâliyle ve heyecanıyla Bayındır Han'ın yanına doğru yola çıktı. Yolda onu görenler de kendisini ejderha sandılar ve neredeyse tüm Oğuz diyarında bir

dedikodudur başladı: “Kazan ejderha olmuş, Bayındır Han’a isyana durmuş.” dediler. Sonunda bu laflar Bayındır Han’ın kendisine kadar erişti. Bayındır Han hiddetlendi, “Tez gidip Kazan’ın hâlini öğrenin.” dedi. “Eğer gerçekten ejderha olduysa onu dar kayalı yoldan geçerken uyaralım.” diye de adamlarına emir verdi. Bayındır Han’ın beylerinden Kara Budak buna talip oldu. Dar kayalı yolun tepesine gidip Kazan’ı beklemeye başladı. Kazan tüm bu olanlardan habersiz, Bayındır Han’ın yanına doğru ilerlerken Kara Budak onun önünü kesti. Hiddetle çıktı karşısına ama az sonra gerçeği anladı. Kazan ejderha olmamıştı. Çok sevindi. Kazan ona ejderhayı nasıl yendiğini anlattı. Kara Budak da keyifle dinledi. Haber, tez vakitte yayıldı. İç ve Dış Oğuz beyleri hemen Bayındır Han’ın huzurunda toplandılar. Bayındır Han, Kazan’ı yedi gün yedi gece konuk etti; toy verdi. Eee, toy olur da Dedem Korkut olmaz mı? Elbette o da geldi ve kopuzunu eline alıp Kazan’a övgüler düzdü.

Dedem Korkut der:

“Şimdi nerde o dediğim bey erenler
Dünya benim diyenler
Ecel aldı, yer gizledi
Fâni dünya kime kaldı
Gelimli gidimli dünya
Son ucu ölümlü dünya

Yerli kara dağın yıkılmasın. Gölgelice ulu ağacın kesilmesin. Coşku akan güzel suyun kurumasın. Kanatlarının ucu kırılmasın. Yüce Tanrı seni kötü insanlara muhtaç etmesin. Koşarken atın sendelemesin. Kılıcın körelmesin. Kadir Allah’ın verdiği umudun tükenmesin. Allah arı imandan ayırmasın. Ak alında beş kelime dua kıldık, kabul olsun. Derlesin, toplansın; günahınızı adı güzel Muhammed Mustafa’nın yüzü suyu hürmetine bağışlasın, Han’ım hey!..

ÖĞRETİM EN YATIRIM STRATEJİSİ
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

HİKAYELERDE GEÇEN ANLAMI KARIŞTIRILABİLECEK SÖZCÜKLER İÇİN MINİ SÖZLÜK

Ağıl: Koyun, keçi gibi küçükbaş hayvanlarının gecelediği, etrafı çevrili, üstü açık yer, mandıra

Âlem: Dünya, cihan, evren

Alt etmek: Karşısındaki kişiye karşı üstünlük sağlamak, karşısındaki kişiyi yenmek.

Alp: Yiğit, kahraman. Türk toplumunda hem savaşçı hem de bilgili olan ve kendisine büyük saygı duyulan kişi.

Arı: Temiz, saf.

Aşık: Hayvanların aşık kemikleriyle oynanan oyun

Bahşiş: Karşılığı olmadan verilen para.

Baş kaldırmak: İsyan etmek, karşı gelmek.

Başlı dara düşmek: Sıkıntı içinde olmak

Bezirgân: Tüccar. Ticaret yapan, alım-satım işi yapan kimse.

Bir bityeniği olmak: Bir işin gizli kalmış kötü ve aksak yanı, kuşkulu bir noktası olması

Bir çırpıda: Çabucak, çok hızlı

Boyun eğmek: Karşı tarafın isteğine uymak, ne isterse onu yapmak.

Er: Erkek, kahraman, yiğit.

Eren: Ermiş, evliya, erkeğin çoğulu.

Fâni: Gelip geçici, ölümlü.

Fer: Parlaklık, aydınlık, canlılık.

Figân: Bağırarak ağlama, inleme

Fikir: Düşünce

Geri püskürtmek: Mücadele etmekten vazgeçirmek, korkutmak, kaçırmak.

Göz kulak olmak: Gözetmek, korumak, bakmak.

Gözü kara olmak: Cesaretli olmak.

Güç belâ: Zorlukla, sıkıntı çekerek.

Gürz: Silah olarak kullanılan ağır topuz.

Hançer: Ucu eğri ve sivri, kamaya benzer, silah olarak kullanılan bir bıçak türü.

Hasım: Düşman, yağı. Bir oyun, dava veya yarışta karşı taraf.

Hınçlanmak: Öfkelenmek, kinlenmek.

Hırçınlaşmak: Sinirlenip, huysuzluk etmek.

Hışım: Öfke, kızgınlık.

Himmet: Yardım, iyilik, lütuf.

Hüner: Beceri isteyen ustalık, beceriklilik

Kalkan: Ok, kılıç vb. aletlerden korunmak için savaşçıların kullandığı korumalık, koruyucu.

Kan beynine sıçramak: Aniden çok öfkelenmek, kızmak.

Karşı olmak: Birine veya bir düşünceye katılmamak, karşıt olmak.

Karşı karşıya gelmek: Zıtlaşmak, kişilerin karşılıklı olarak zıt düşünceler içinde olması.

Kepenek: Çobanların omuzlarına aldıkları dikişsiz, kolsuz, keçeden üstlük, aba.

Kın: Bıçak, kılıç vb. kesici araçların kabı.

Kopuz: Ozanların çaldığı telli Türk sazı.

Kümbet: Kubbe. Damı koni veya piramit biçiminde olan, yuvarlak veya köşeli yapı.

Meziyet: Bir kişiyi veya nesneyi benzerlerinden üstün gösteren nitelik, yetenek.

Mızrak: Uzun saplı, sivri demir uçlu silah.

Miğfer: Savaşçıların veya itfaiyecilerin başlarına giydikleri demir başlık, tolga.

Niyet: Bir şeyi yapmayı önceden isteyip düşünme, maksat, amaç.

Nice: Birçok

Pınar: Suyun çıktığı yer, kaynak, memba.

Razı olmak: Kabul etmek, benimsemek.

Oba: Konar- göçer yaşayan toplumların konaklama yeri. Çadırlarını kurdukları yer.

Oğlancık: Küçük erkek çocuğu.

Oğuz Boyu: Oğuz Kağan'dan türediklerine inanılan, Türkiye, Azerbaycan, İran, Irak ve Türkmenistan Türkleri'nin ataları olan Türk kavmi. Oğuz adına ilk defa Göktürk kitâbelerinde rastlanmaktadır.

Oğuz İli: Oğuz ülkesi

Otağ: Büyük ve süslü çadır,

Övgüler düzmek: Övmek.

Söz geçirememek: İsteddiğini yaptıramamak.

Şehadet getirmek: İslam'ın şartlarından "Tanrı'dan başka tapacak yoktur ve Hz. Muhammed onun kulu ve peygamberidir" anlamına gelen kelime- i şehadet adını taşıyan Arapça sözü söylemek.

Talim: Uygulamalı olarak yapılan askerlik eğitimi, alıştırma

Tekfur: Bizans İmparatorluğu zamanında (15.yüzyıla kadar) vali düzeyinde olan yöneticilerle Anadolu ve Rumeli'deki Hristiyan beylerine verilen ad

Ters düşmek: Karşıt olmak, zıtlaşmak.

Toy: Eğlence, ziyafet.

Töre: Bir toplumdaki ahlaki davranış biçimleri

Uçmak: Cennet

Üzerine yürümek: Korkutmak, yıldırım amacıyla saldırıcağı gibi yapmak

Yağma: Birçok kişinin zor kullanarak ele geçirdikleri malı alıp kaçması, talan.

Yele: At, aslan vb. hayvanların ensesinde veya boynunda bulunan uzun kıllar

Yola düşmek: Gidilecek yere doğru yola çıkmak

Yollanmak: Bir yere gitmeye başlamak, yürümek

Yüzünü ak etmek: Beğenilir iş yapmak.

Zırh: Savaşlarda silâh darbelerinden korunmak için giyilen, demir veya tel levhalardan, deriden yapılmış giyecek
